

Odgovori na primjedbe na Nacrt Studije revizije za NP "Biogradska gora"

<p>Podnosilac primjedbe: JPNP CG:</p>	<p>Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore, br: 05 - 211 od 27.01.2023. godine – naš broj 02 – D 3680/2 od 31.01.2023.</p>
<p><b>Primjedba:</b> U Studiji se ne navodi jasno nivo zaštite prašume Biogradska gora kao rezervata prirode u I stepenu zaštite, što je važno sa aspekta nominacije prašume za UNESCO područje</p>	
<p><b>Primjedba se ne prihvata.</b> <b>Odgovor:</b> Studijom su jasno definisani režimi zaštite. (Poglavlja 4 i 8). Režim zaštite I stepena uspostavlja se na području prašume u slivu Biogradske rijeke, Biogradskog jezera i Jezerštica, površine 2.856 ha ili 47,9 %. Uspostavljeni režim zaštite I stepena čini područje prašume koherentnim i daje mu novu vrijednost za nominaciju područja izuzetne univerzalne vrijednosti. Na lokaciji u neposrednom okruženju Biogradskog jezera se uspostavlja režim zaštite II stepena.</p>	
<p><b>Primjedba:</b> Poželjno je da studija ima adekvatnu SWOT analizu.</p> <p><b>Primjedba se ne prihvata.</b> <b>Odgovor:</b> SWOT analiza je tehnika dugoročnog pristupa u upravljanju područjem, odnosno dugoročno planiranje koje podrazumijeva prepoznavanje potencijala i slabosti upravljača sa njegovim mogućnostima i pretnjama, odnosno slabostima. Smjerice zaštite i održivog pristupa u upravljanju područjem su već date u Studiji.</p>	
<p><b>Primjedba:</b> Potrebno je dopuniti Studiju poglavljem Socio ekonomske odlike područja (demografska kretanja na širem području).</p> <p><b>Primjedba se ne prihvata.</b> <b>Odgovor:</b> Upravljač je trebalo do sada da ima urađenu socio-ekonomsku analizu, što bi mu omogućilo sagledavanje i tog aspekta u procesu planiranja. Izrada socio-ekonomske analize nije predviđena Zakonom o zaštiti prirode, odnosno u procesu izrade Studije. Na području Nacionalnog parka ne postoje trajna naselja osim na lokalitetu Gnjivnik gdje egzistira nekoliko domaćinstava. Za pomenuto naselje koje se dijelom nalazi na teritoriji parka ne postoje zvanični podaci (Monstat) na koje se Studija može referirati.</p>	
<p><b>Primjedba:</b> Budući da se planira premještanje parkinga iz zone oko Biogradskog jezera, razmotriti mogućnost da se budući parking prebaci na lokaciju Kraljevo kolo, što zahtijeva da se ovaj lokalitet prebaci u III režim zaštite.</p> <p><b>Primjedba se ne prihvata.</b> <b>Odgovor:</b> Na lokalitetu Kraljevo kolo već postoji infrastruktura za prijem vozila, odnosno parking prostor.</p>	
<p><b>Primjedba:</b> Potrebno je izmijeniti naziv „Služba nadzora” u Studiji sa pravim nazivom službe kako je definisano sistematizacijom JPNPCG „Služba fizičke zaštite”.</p> <p><b>Primjedba se prihvata.</b> <b>Odgovor:</b> U svim djelovima Studije gdje se pominje Služba nadzora će biti izvršena korekcija naziva službe u Služba fizičke zaštite.</p>	
<p><b>Primjedba: Str. 8 – Međunarodni status zaštite</b> <b>Komentar:</b> Zoniranje nominovane površine za UNESCO područje nije jasno i nije kompatibilno sa zoniranjem NP. Potrebno je provjeriti prikazane veličine uže i šire zaštitne zone i njihov ukupan zbir prikazan u hektarima.</p>	

**Primjedba se ne prihvata.**

**Odgovor:** Podaci o Nominaciji su preuzeti od strane JP NP koje je učestvovalo u pripremi zonacije za UNESCO zaštitu.

Imajući u vidu da je područje Nacionalnog parka Biogradska Gora predmet nominacije za UNESCO-vu listu, trenutno se sprovode aktivnosti u cilju ispunjavanja neophodnih uslova za dopunu nominacije područja. Izvještaj o procjeni IUCN-a, potvrđuje da lokalitet bukovih šuma zaslužuje zaštitu, ali predlaže i određene korake za ispunjavanje Izvještajem definisanih zahtjeva kao što je spajanje nominovanih dijelova „Biogradska Gora 1“ i „Biogradska Gora 2“, te s tim uskladi zoniranje Nacionalnog parka Biogradska Gora (što je ovom Studijom urađeno) i revidira trenutne propise, posebno Prostorni plan posebne namjene za Nacionalni park Biogradska Gora, te pripremi Plan razvoja turizma na ovom području, kako bi ih uskladili sa zaštitom lokaliteta bukovih šuma izvanredne univerzalne vrijednosti.

Preduslov za ispunjavanje datih zahtjeva je izrada Studije zaštite koja je osnov za dopunu nominacije područja.

**Primjedba: Str. 28 Poglavlje 5.1.4. Hidrološke karakteristike**

**Komentar 1:** U dijelu koji se odnosi na hidrologiju i hidrogeografiju neophodno je dati detaljniji opis jezera i njihovih pritoka.

**Primjedba se ne prihvata.**

**Odgovor:** U Studiji su sva jezera, koja su prisutna u nacionalnom parku detaljno opisana. Kada je u pitanju bilans jezera sa pritokama na području Nacionalnog parka, može se konkretno govoriti o Biogradskom jezeru, koje ima pritoku Biogradsku rijeku i Lalev potok, kao i otoku Jezeršticu koje su opisane u Studiji. Ostala jezera se hrane podzemnim izvorima, padavinama i gube vode ponorima, tako da ne postoje veći potoci koje bi trebalo detaljnije opisati u Studiji.

**Primjedba: Poglavlje 5.1.4. Hidrološke karakteristike**

**Komentar 2:** Na str. 28-30 gdje se opisuje problem sa erozijom u slivu Biogradskog jezera i Biogradske rijeke Isti detaljnije pojasniti, a imajući u vidu da je projekat *Rehabilitacija Biogradskog jezera* već u podmakloj fazi, a koji je ministarstvo pokrenulo uz konsultansku podršku COWI.

**Primjedba se ne prihvata.**

**Odgovor:** U navedenom poglavlju je dat opis kao i glavni razlozi ugroženosti Biogradskog jezera. Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je kroz tekući IPA projekat „Podrška u pripremi projekata u sektoru životna sredina i klimatske akcije“ odlučila da završi prvu fazu, odnosno analizu postojećeg stanja kako bi sveobuhvatnim pristupom konačno bila dobijena jasna slika daljih mogućih koraka. Projektni zadatak je obuhvatio prikupljanje postojećih podataka, njihovu analizu i sagladavanje stanja Biogradskog jezera, kao i projektovanje istražnih radova neophodnih za utvrđivanje razloga koji dovode do smanjenja nivoa vode u jezeru.

Svi podaci o projektu se mogu dobiti u Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma.

**Primjedba: Str. 35 i 225 „Od ukupnog broja registrovanih taksona, 47 se nalazi na nacionalnim i međunarodnim listama zaštićenih vrsta”**

**Komentar:** Ukoliko se u ovaj spisak uključe i vrste sa IUCN liste, broj međunarodno značajnih taksona je mnogo veći. Razmotriti uključivanje vrsta sa IUCN-a, jer bi time bio jasnije prikazan značaj flore ovog područja.

**Primjedba se prihvata**

**Odgovor:** Navedeni paragraf će glasiti: Od izdvojenih 47 taksona koji se nalaze na nacionalnim i pomenutim međunarodnim listama zaštićenih vrsta (tabela 16, strana 36), 21 takson se takođe

nalazi i na IUCN crvenoj listi. Dodatnih 206 taksona se nalazi na IUCN crvenoj listi, od koji je 196 ocenjeno kao najmanja briga (least concern) – to su taksoni koji su široko rasprostranjeni sa stabilnim populacijama i koji nisu ugroženi, za 8 taksona nema dovoljno podataka (data deficient), dok su 2 taksona ocenjena kao skoro ugrožena (near threatened) i to su *Fraxinus excelsior* L. i *Pulsatilla vulgaris* Mill. (u obzir su uzete ocjene na Evropskom nivou).

**Primjedba: Str. 135 i 136** „Za ovaj sistem autohtona je samo jedna riblja vrsta, potočna pastrmka dunavske filogentske linije *Salmo labrax*, koja opstaje u Biogradskom jezeru zahvaljujući postojanju Biogradske rijeke koja joj je mrijestilišna zona. Pored ove vrste u jezeru su prisutne kalifornijska pastrmka *Oncorhynchus mykiss*, jezerska zlatovčica *Salvelinus alpinus* i gaovica *Phoxinus sp.* (Tabela 18).“

**Komentar:** U Biogradskom jezeru i Jezeršnici nastanjena je još i vrsta *Cottus gobio* – peš. Tekst treba dopuniti i izmjeniti. Ova vrsta je evidentirana više puta od strane ihtiologa JPNPCG.

#### **Primjedba se uslovno prihvata.**

**Odgovor:** Zamolićemo Upravu JPNPCG da nam dostavi dokumentovani podatak, odnosno izvor podatka o prisustvu vrste *Cottus gobio* u Biogradskom jezeru nakon čaga ćemo nalaz unijeti u Studiju i pozvati se na njegov Izvor.

#### **Primjedba: Strana 168 Koncept turizma**

**Komentar:** Generalno, segment turizma je neopravdano malo tretiran u dokumentu Potrebno je detaljnije i analitičnije obraditi:

- Zonu katuna - njihova revitalizacija u skladu sa savremenim standardima i konceptom eko turizma. A koji bi se revitalizovali u postojećim gabaritima, poštujući autentičnost i izvornost predjela (katuni : Šiška, Suvodo, Vranjak, Dolovi Lalevića).
- U tom kontekstu uvesti još jedan, sve aktuelniji koncept - naučni turizam i razraditi sve opcije ovog koncepta (koristiti Strategiju pametne specijalizacije).
- Neophodno je dati precizne ekonomske projekcije za period do 2030 godine (na bazi reprezentativnih pokazatelja datih u grafikonu i isti proširiti zaključno sa 2022.godinom).
- Neophodno je napraviti projekciju finansijske dobiti od zakonom dozvoljenih aktivnosti sa različitim scenarijima (pesimistički, realni i optimistički scenario).
- Uključiti benefite saradnje i modele unapređenja sa nosiocima privrednih aktivnosti i turističkim agencijama koje najviše dovode posjetioce u park.
- U dijelu koji se tiče infrastrukturne povezanosti parka napraviti analizu povećanja broja posjeta nakon izgradnje prve dionice auto puta Smokovac-Mateševo (uzeti referentne podatke kao što je broj vozila, naplata putarine i napraviti ekonomski model povećanja broja posjetioca u narednim godinama).
- Treba razmotriti isključivanje aktivnosti kao što je “jeep safari” (šta je alternativa) ili ograničiti i regulisati njegovo odvijanje.
- Neophodno je dati precizne numeričke podatke za smještajne kapacitete (u dokumentu ih nema).

#### **Primjedba se ne prihvata**

**Odgovor:** U procesu izrade dijela Studije zaštite koji se odnosi na poljoprivredu i turizam obavljene su konsultacije sa predstavnicima relevantnih institucija: Upravom Nacionalnih parkova, Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, Agrobiznis centar Kolašin i Mojkovac te Službom za poljoprivredu u Opštini Kolašin, Mojkovac, Berane, Andrijevića i Bijelo polje. i obavljena istraživanja na terenu.

Sadržaj Studije zaštite je definisan članom 28 Zakona o zaštiti prirode („Sl list CG“ br. 54/16; 18/19). U skladu sa dobrom praksom i razvojem održivih modela turizma u zaštićenim prirodnim dobrima, Studija je napravila osvrt na dobre prakse i dala smjernice budućeg razvoja turizma. Da bi pristupili davanju bilo kakvih projekcija razvoja turizma, neophodno je najprije izvršiti analizu stanja kroz, kako je to u Studiji navedeno, izradu Studije kapaciteta nosivosti turizma u

zaštićenom području a posebno na lokalitetu Biogradsko jezero, tj. treba jasno utvrditi „maksimalni broj posjetilaca koji mogu posjetiti turističku destinaciju u isto vrijeme, ne uzrokujući neprihvatljive poremećaje fizičke, ekonomske i sociokulturne okoline kao i neprihvatljivo smanjenje zadovoljstva posjetilaca.

Podnosilac primjedbi je naveo niz aktivnosti koje su u nadležnosti upravljača.

Kada je u pitanju broj terenskih vozila koja mogu biti u Nacionalnom parku, potrebno je Pripremiti Analizu (Studiju) a zatim i Akcioni plan za ograničenje broja (terenskih) vozila koja se mogu naći na lokalnim putevima Parka u toku dana.

**Primjedba: Strana 196.** navedeno je: „Potrebno je povesti pažnju, na ovom lokalitetu da ne dođe do intenzivnije proizvodnje, uz primjenu mehanizacije, sintetičkih hraniva i pesticida”.

**Komentar:** Kako je u pitanju lokalno stanovništvo, nije navedeno na koji način i kojim zakonskim mehanizmima se može ograničiti proizvodnja i sadnja krompira na parcelama u privatnom vlasništvu.

Takođe, na istoj strani stoji: „Lokalitet Dolovi Lalevića je jedan od ljepših pejzaža na posmatranom prostoru, i ima preduslova za ratarskopovrtarsku proizvodnju, međutim kako prostor katuna Dolovi Lalevića ulazi u zonu strogog zabrana nemoguće je vršiti proizvodnju.

Postavlja se isto pitanje vezano za ograničavanje proizvodnje i samim tim nemogućnost da lokalne zajednice koriste katun u ljetnjim mjesecima.

#### **Primjedba se ne prihvata**

**Odgovor – NP „Biogradska gora“** nema trajnih naselja, osim lokaliteta Gnjevnik koji se nalazi u III zoni. Način ratarske proizvodnje je uslovljen prirodnim uslovima koji vladaju na tom području (kratak vegetacioni period i visoka nadmorska visina). Treba napomenuti da proizvod iz Nacionalnog parka na osnovu ispunjenih kriterijuma treba da bude brendiran i time će cijena proizvoda biti znatno veća u odnosu na proizvode proizvedene van zaštićenog područja, što podrazumijeva proizvodnju na održivim principima a ne komercijalizaciju proizvodnje. Poljoprivredna proizvodnja na komercijalnim principima je široko prisutna van zaštićenih područja. Ono što se želi postići je kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, tradicionalno stočarstvo i održavanje katuna, uz napomenu da se ukupni ambijent i mogućnosti stvaranja proizvoda u NP želi unaprijediti uz značajnije olakšice i podsticaje. Poljoprivredna proizvodnja je na području NP evidentirana (potpoglavlje 5.2.3.1.) i nema razloga da, uz podršku Upravljača i ostalih aktera koji mogu doprinijeti održivom gazdovanju, ne bude nastavljena.

**Primjedba: Strana 203.** „U NP Biogradska gora i njenoj široj okolini postoji cca 1500 košnica. Prosječan prinos po košnici iznosi cca 12 kg, što ukazuje na ukupnu godišnju proizvodnju od cca 18 tona meda. Zaključuje se da navedeno predstavlja značajan resurs na području”.

**Komentar:** Osim činjenice da je podatak star više od 5 godina, postavlja se pitanje prebivališta vlasnika košnica odnosno, koji procenat od tih košnica zaista pripada lokalnom stanovništvu, i samim tim koliko je podatak relevantan kada je u pitanju procjena resursa.

Generalno, velika pažnja se mora obratiti realnoj procjeni resursa, uzimajući u obzir broj stanovnika koji prema popisu žive u okolini.

#### **Primjedba se prihvata**

**Odgovor:** Kako su u dijelu 5.3.2.1. Poljoprivreda, dati recentni podaci o pčelarstvu i pčelarskim proizvodima, tekst će u dijelu turizma biti korigovan na način da se referira na podatke iz poglavlja o Poljoprivredi.

**Primjedba Strana 214.** "U cilju poboljšanja uslova življenja i opstanka mladih ljudi na ovom prostoru koji se bave poljoprivredom potrebno je od strane relevantnih institucija, u koheziji sa domaćinima podstaći i pojačati raznim programima i mjerama diverzifikaciju domaćinstava. Posmatrani prostor predstavlja nezaobilazni faktor spoja ponude domaćih, autohtonih

proizvoda i ruralnog turizma na ovom području. Odnosno konkretnije razvojem agroturizma stvorili bi se tržišni uslovi za lokalne, visokokvalitetne ekološke proizvode i proizvode koji bi imali i imaju oznaku zaštićenog geografskog porijekla, a koji bi omogućili ponudu turistima na kućnom pragu.”

**Komentar:** Nije dobro sagledana mogućnost podsticanja na razvoj poljoprivrede i turizma u postojećim okvirima, a bez mogućnosti izgradnje dodatnih kapaciteta. Detaljnije i jasnije opisati ciljeve budućeg razvoja. Nejasno, da li se radi o potpunoj konzervaciji cijelog prostora sa dosadašnjm kapacitetima ili liberalniji razvoj područja sa poljoprivrednim i turističkim kapacitetima.

#### **Primjedba se ne prihvata**

**Odgovor –** Kontinuitetom zaštite se želi, kako je to u Studiji navedeno, podstaći razvoj privrede ne samo nacionalnog parka već i okolnog područja, što znači i proširenje kapaciteta na području koje gravitira Nacionalnom parku. Stvaranjem preduslova (Studija zaštite) za boravak turista u netaknutoj prirodi je buduća osnova razvoja područja.

**Primjedba: Strana 214.** "Odjeljenje 1a – planirane su sječe obnove u jednodobnim sastojinama u intenzitetu od 14% od ukupne drvne mase u odsjek...."

**Komentar:** Analiza nije relevantna za razumijevanje uticaja ekonomske sječe na prašumski rezervat. Slične šume i šumske klase udaljenije od rezervata imaju približan procenat bruto drvne mase koja se uklanja. Vjerujemo da je bolje za potrebe opravdavanja sprovođenja ekonomskih sječa uz granicu rezervata sagledati prethodno preduzete gazdinske mjere na predmetnim Odeljenjima. Potrebno je izvršiti analizu stanja prije i nakon redovnih sječa, količine sanitarnog drveta (izvala, lomova i sl.), broj požara i drugih negativnih pritisaka koji se dešavaju u ekonomskim šumama, a koje mogu da imaju negativan uticaj na Rezervat.

#### **Primjedba se odbija.**

**Odgovor:** Primjedba se odnosi na aktivnosti u procesu upravljanja zaštićenim područjem. Ukoliko je potrebno, Agencija se može uključiti u proces intenziviranja saradnje Upravljača sa Upravom za šume i intersektorskom saradnjom učestvovati izradi analize koja je iznijeta u Primjedbi.

#### **Primjedba: Strana 215, 5.3.3.2. Lovstvo**

**Komentar:** Smatramo da je ovoj aktivnosti možda dat preveliki značaj u Studiji, pogotovo što je ista aktivnost u koliziji sa zaštitom krovnih vrsta za biodiverzitet u NP (divokoze). Ključna preporuka je: Da se za 13.856ha - koliko iznosi bafer zona, smanje granice lovišta Mojkovac, Kolašin i lovišta Smiljevica i Bjelasica koje zbirno iznose više od 100 000ha. To bi značajno olakšalo sistem zaštite u NP Biogradska gora i to je nešto gdje u međuresorskoj saradnji kod Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede treba istrajati do kraja. Da li su podaci u vezi brojnog stanje faune od istog ministarstva vjerodostojni i da li zaista odražavaju stvarno stanje? Razmotriti mogućnost zabrane lova u bafer zoni Nacionalnog parka.

#### **Primjedba se djelimično usvaja.**

**Odgovor:** Ni jednoj aktivnosti u oblasti lovstva nije dat značaj u Studiji (lov je zabranjen u nacionalnim parkovima) već su samo dati podaci o površinama Lovištima u kontaktnoj zoni Nacionalnog parka „Biogradska gora“ i podaci o vrstama i brojnom stanju divljači u Lovištima čiji je izvor Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, koje će, zbog nepouzdanosti podataka biti izbrisano iz Studije, tako da će ostati podaci o površinama i vrstama koje su prisutne u lovištima.

Saglasni smo sa iznijetim stavom: „Da se za 13.856ha - koliko iznosi bafer zona, smanje granice lovišta Mojkovac, Kolašin i lovišta Smiljevica i Bjelasica koje zbirno iznose više od 100

000ha. To bi značajno olakšalo sistem zaštite u NP Biogradska gora i to je nešto gdje u međuresorskoj saradnji kod Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede treba istrajati do kraja. Da li su podaci u vezi brojnog stanje faune od istog ministarstva vjerodostojni i da li zaista odražavaju stvarno stanje? Razmotriti mogućnost zabrane lova u bafer zoni Nacionalnog parka“.

Agencija izražava zainteresovanost da se uključi u proces iznalaženja rješenja koj će doprinijeti da korišćenje divljači (resurs od opšteg interesa) bude utemeljeno na održivim osnovama. Da bi to bilo moguće realizovati, prikupljanje podataka (brojno stanje vrsta divljači) treba da bude zasnovano na jasno utvrđenoj metodologiji čije je podatke moguće provjeriti.

**Primjedba: Strana 221.** „U prašumi bukve je prisutan problem aerozagađenja koje je posljedica emisije izduvnih gasova motornih vozila. Turisti do Biogradskog jezera, odnosno do prašume su do sada dolazili najčešće automobilima ili autobusima što ima negativan efekat emisije znatne količine polutanata koji se deponuju neposredno u okruženje. Ovo nesumnjivo može uticati na destabilizaciju šuma prašumskog tipa. Ova vrsta zagađenja, ako je prisutna u kontinuitetu, može dovesti do promjene ekoloških uslova u bukovoj prašumi.

**Komentar:** Konstatcija nije potkrijepljena činjenicama koje bi uključivale broj automobila, količinu izduvnih gasova, kao i udaljenost parkinga od prve linije šuma. Nije ni aproksimativno navedena količina pojedinih gasova i čestica koje potiču od saobraćaja, kao ni linija rasprostiranja, s obzirom da ista zavisi od meteroloških uslova.

**Primjedba se ne prihvata.**

**Odgovor:** Problem je evidentan i ne može se negirati. Očekujemo da će se parking (u skladu sa smjernicama Studije) iz „core“ zone Nacionalnog parka ubrzo izmjestiti, tako da mjerenja neće biti potrebna. Upravljač je mogao da obezbijedi uslove kako bi ta mjerenja već bila obavljena.

**Primjedba: Strana 223.** Pomenuta je analiza zemljišta u 8 opština, uključujući i Kolašin.

**Komentar:** Kako je podatak o zagađenju zemljišta u Kolašinu (čiji monitoring nije ni sproveden u kontinuitetu) može da bude relevantan za područje parka? Potrebno je na bazi sprovedenih višegodišnjih monitoringa segmenata životne sredine identifikovati faktore koji negativno utiču na park, kako bi JP moglo na osnovu tih podataka predvidjeti mjere i aktivnosti za smanjenje negativnog uticaja.

**Primjedba se odbija:**

**Odgovor:** Podaci su preuzeti na osnovu mjerenja koje je obavila Agencija za zaštitu životne sredine u 2018 godini analizom zemljišta uz frekventnu saobraćajnicu uz obalu rijeke Tare. Analizom uzoraka zemljišta uzorkovanih pored frekventnih saobraćajnica u 2018 godini, nije detektovano prekoračenje sadržaja navedenih indikativnih parametara u odnosu na propisane koncentracije. Sjeverozapadna granica parka se nalazi uz magistralni put Podgorica – Kolašin – Mojkovac. Ono što smatra potrebnim, Upravljač treba da inicira sprovođenje višegodišnjeg monitoringa pojedinih segmenata životne sredine u Nacionalnom parku, na osnovu kojih će utvrditi mjere i aktivnosti za smanjenje negativnog uticaja.

**Primjedba:** Na strani 240 u obrazloženju u vezi Mjera i uslova zaštite i unapređenja u okviru II zone zaštite, navedeno je da se zabranjuje „Bilo koji oblik komercijalne djelatnosti i eksploatacije prirodnih resursa koji remeti primarne vrijednosti prirodnih staništa, populacija, ekosistema, obilježja predjela i objekata geonasljeđa;“

**Komentar:** Obzirom da se u ovoj zoni nalaze objekti koji se nalaze u okolini Biogradskoj jezera, a koji su u vlasništvu NP Biogradska gora, i izdati u dugoročni zakup, kao što je npr. restoran koji primarno ima komercijalnu djelatnost, treba obratiti pažnju na formulaciju ovakve zabrane. Ukoliko se zabrana odnosi na komercijalnu djelatnost eksploatacije prirodnih resursa, onda

tako i navesti bez veznika „i“, jer u ovom slučaju se formulacija odnosi na sve komercijalne djelatnosti.

**Primjedba se ne prihvata.**

**Odgovor:** Odnosi se na sve komercijalne delatnosti koje mogu narušiti primarne vrijednosti prirodnih staništa, populacija, ekosistema, obilježja predjela i objekata geonasljeđa.

**Primjeba:** Na strani 241, navedeno je da je u okviru II zone zaštite dozvoljena „rekonstrukcija postojećih objekata (tradicionalni vid gradnje uz korišćenje prirodnih materijala) za potrebe očuvanja i razvijanja tradicionalnog stočarstva u postojećim gabaritima“.

**Komentar:** Predlažemo da se u spisak dozvoljenih radova, aktivnosti i djelatnosti strani 241, pored objekata u funkciji stočarstva uključi: „Adaptacija i rekonstrukcija postojećih objekata katuna, kao i stalnih i privremenih objekata kojim upravlja Javno preduzeće za nacionalne parkovi Crne Gore“.

**Primjedba se usvaja:**

**Odgovor:** Formulacija će glasiti: „Dozvoljena je rekonstrukcija postojećih objekata (tradicionalni vid gradnje uz korišćenje prirodnih materijala) za potrebe očuvanja i razvijanja tradicionalnog stočarstva (ovaj dio se odnosi na katune) i objekata koji su u funkciji upravljanja zaštićenim područjem“.

**Primjedba: Str. 242** “Zabranjuje se: - rastjerivanje, hvatanje, uznemiravanje i ubijanje svih životinjskih vrsta”

**Komentar:** Neophodno je definisati da se hvatanje ne odnosi na naučno-istraživački rad.

**Primjedba se odbija.**

**Odgovor:** U setu dozvoljenih aktivnosti je navedeno da su dozvoljena naučna istraživanja, kartiranje staništa i vrsta kao i praćenje prirodnih procesa. Da bi se obavila naučna istraživanja (odnosno obezbijedilo hvatanje primjeraka) neophodno je dobiti dozvolu Organa uprave po prethodno pribavljenom mišljenju Upravljača (član 74, stav 2 Zakona o zaštiti prirode „Sl. list CG“ br 54/16; 18/19).

**Primjedba: Str. 243.** Dozvoljavaju se sljedeći radovi i aktivnosti: “Kod rekonstrukcije starih objekata, u toku izrade projektne dokumentacije;”

**Komentar:** nezavršena rečenica

**Primjedba se prihvata.**

**Odgovor:** U dozvoljenim aktivnostima u tački 10 piše: „rekonstrukcija i dogradnja postojećih objekata koji su isključivo u skladu sa funkcijom zaštićenog prostora a arhitektonsko oblikovanje ovih objekata mora u potpunosti biti prilagođeno postojećem ambijentu i pejzažu“. Nastavak rečenice: “Kod rekonstrukcije starih objekata, u toku izrade projektne dokumentacije;” će biti izbrisan.

**Primjedba: Str. 246.** 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja

**Komentar:** Potrebno je jasnije definisati smjernice za Upravljača i smjernice za druge institucije (prije svega Agencija za zaštitu životne sredine, ali i naučne, stručne institucije i dr.). Takođe, ističemo određene nejasnoće: Ukoliko se ove smjernice odnose isključivo na JPNPCG kao upravljača, veliki broj smjernica prevazilazi ingerencije Preduzeća.

**Primjedba se ne prihvata:**

**Odgovor:** Smjernice se odnose na učešće svih aktera u oblasti zaštite prirode koji će doprinijeti zaštiti i unaprjeđenju ukupnog statusa zaštićenog područja.

**Primjedba: Str.246.** 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja

"Detaljno i sistematsko istraživanje pograničnog dijela toka rijeke Tare kako bi se sagledalo ukupno stanje i definisali uslovi za njegovu unaprjeđenje;"

**Komentar:** Dopuniti sa ovim tekstom: „Ukloniti i sanirati područje privremene deponije Štitarica u pograničnom dijelu na desnoj obali rijeke Tare koja zagađuje vodu rijeke, uništava estetsku funkciju i potpuno degradaciono utiče kako na NP Biogradsku goru, tako i na NP Durmitor“.

**Primjedba se prihvata.**

**Odgovor:** Potreba za rješanjem problema sanacije privremene deponije Štitarica će biti unijet u odgovarajuće poglavlje Studije.

**Primjedba: Str. 246. 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja**

“Ograničiti broj vozila koja mogu pristupiti lokalitetu Biogradsko jezero (samo dostavna vozila i vozila službe nadzora NP; Parking izmjestiti van lokaliteta Biogradsko jezero;”

**Komentar:** Studjom je potrebno dati alternativu za prevoz turista do jezera. Pojasniti da li je prihvatljivo planirati prevoz turista do Biogradskog jezera vozicima, autobusima na solarni pogon, vozilima sa elektromotorom i sl. Postavlja se pitanje, ako je lokalitet oko Kraljevog kola u II režimu zaštite, gdje bi mogli izmjestiti parking za vozila posjetilaca koji žele posjetiti Biogradsko jezero? S tim u vezi mišljenja smo da bi lokalitet oko Kraljevog kola trebalo izmjestiti u III režim zaštite.

**Primjedba se djelimično prihvata.**

**Odgovor:** U Studiju će biti unijete alternativne vrste prevoza od lokaliteta Kraljevo kolo do lokaliteta Biogradsko jezero (vozilima na električni i solarni pogon).

Na lokalitetu Kraljevo kolo već postoji izgrađen parking prostor tako da uvođenje III zone nije rješenje u cilju zaštite lokaliteta. Sve intervencije u cilju unaprjeđenja zaštićenog područja su dozvoljene.

**Primjedba: Str. 246. 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja**

“Omogućiti i stimulisati tradicionalne vidove stočarske proizvodnje, bez preparata koji se koriste u konvencionalnoj poljoprivrednoj proizvodnji, kao i upotrebe motorne mehanizacije”.

**Komentar:** Na koji način da im se omogući i ko omogućuje?

**Odgovor:** Koordinirana i permanentna saradnja Upravljača sa privatnim vlasnicima imanja i ostalim zainteresovanim stranama u NP će kroz brižljivo i detaljno planiranje uz razne vidove subvencija i stimulacija omogućiti pristup u razvijanju katuna na nain koji će postupno unaprijediti prirodne vrijednosti što jeste cilj i ponuda koju treba da pruži upravljač zaštićenog prirodnog dobra (npr: obezbjeđenje sredstava kod raznih fondova, iz sredstava budžeta i od naplate ulaznica).

**Primjedba: Str. 246. 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja**

“Koristiti adekvatne adaptivne mjere upravljanja, naročito integrisanje ekološkog znanja u očuvanje prirodnih staništa, kao i njihove heterogenosti”; Str. 246

**Komentar:** Da li se ove adaptivne mjere odnose na klimatske promjene? Nejasno je u kojem domenu je potrebno donijeti adaptivne mjere.

**Objašnjenje:** Da, odnosi se na klimatske promjene. Mjere na klimatske promjene se mogu primijeniti na lokalnom nivou u različitim sektorima, između ostalih i mjere koje se primjenjuju u procesu upravljanja zaštićenim područjima. U upravljanju zaštićenim područjima adaptivne mjere podrazumijevaju: strategijski pristup (uključenost mjera adaptacije u planiranju), institucionalno jačanje kapaciteta, istraživanje, informisanje i tehničke mjere adaptacije. Jedna od značajnih mjera u oblasti zaštite šumskih ekosistema, bila bi uspostavljanje monitoringa šumskih ekosistema na međusektorskom nivou što uključuje formiranje ili jačanje već postojećih baza podataka po sektorima koje su uključene u jedinstven sistem. To bi bio jedan



od osnovnih uslova za kratkoročno i dugoročno planiranje zasnovano na sveobuhvatnim informacijama koje su preduslov za preduzimanje mjera adaptacije.

**Primjedba: Str. 246.** 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja  
"Zaštititi sve vodene tokove u parku te obezbijediti nesmetani razvoj vegetacije na obalnom dijelu vodenih tokova – rijeka, potoka, jezera, izvora"; Str 246.

**Komentar:** Nejasno je na šta se odnosi ova smjernica. Šta se podrazumijeva pod ovim vidom zaštite? Da li je u pitanju fizička ili planska zaštita? Da li je potrebno uraditi neke akcione planove? Da li je potrebno uraditi planove konzervacije? Mišljenja smo da ovaj dio treba dopuniti sa jasnijim smjernicama.

**Primjedba se odbija.**

**Odgovor:** Sve mjere koje su nabrojane u primjedbi podnosioca treba da budu definisane, razrađene i sprovedene kroz planove upravljanja.

**Primjedba: Str. 247.** 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja  
"Za zaštićene vrste biljaka, životinja i gljiva prema nacionalnom zakonodavstvu treba: (I) dosljedno sprovođiti postojeće mjere zaštite u skladu sa čl. 91 i 92 Zakona o zaštiti prirode ("Sl.list CG", br. 54/16); (II) uraditi plan upravljanja za vrste; (II) uključiti mjere...."

**Komentar:** U CG zakonodavstvu ne postoji "plan upravljanja" za vrste, odnosno takav plan nije definisan zakonskim propisima. Potrebno je brisati ili bliže definisati Akcioni plan, sanacioni plan, konzervacijski plan i sl. "Vrste značajne sa aspekta zaštite treba zaštititi u skladu sa čl. 89 Zakona o zaštiti prirode ("Sl.list CG", br. 54/16). Za ove vrste treba, takođe: (I) uraditi plan upravljanja; (II) kontinuirano...."

**Komentar:** Isto kao i prethodni komentar.

**Objašnjenje:** Plan upravljanja za vrste, koji treba da bude dio plana upravljanja zaštićenim područjem podrazumijeva permanentan monitoring zaštićenih vrsta (na međusektorskom nivou) na osnovu čega se utvrđuje njihov status i definišu mjere koje treba preduzeti u cilju poboljšanja njihovog stanja.

Status očuvanosti zaštićenih vrsta smatra se povoljnim kad:

- je brojnost populacije vrste stabilna i dugoročno održiva;
- se prirodno stanište vrste ne smanjuje niti će se smanjiti u bliskoj budućnosti;
- postoji i ubuduće će postojati dovoljno veliko stanište za održavanje populacija na dugoročnoj osnovi (stav 5, član 89 Zakona o zaštiti prirode, Sl.list CG br. 54/16, 18/19).

**Primjedba: Str. 247.** 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja  
"Uspostaviti godišnji program monitoringa za indikatorske vrste organizama u okviru različitih grupa" i stavka „Potrebno je utvrditi periode, odnosno ritam monitoringa životinjskih vrsta koje je potrebno pratiti u cilju prikupljanja što pouzdanijih podataka”.

**Komentar:** Nejasno je definisano šta podrazumijeva jedna, a šta druga stavka? I na koje se životinjske vrste odnosi ritam monitoringa? Nejasno je šta podrazumijeva naziv ritam monitoringa? Takođe, nejasno je čija je nadležnost za uspostavljanje ovog monitoringa.

**Objašnjenje:** Ritam monitoringa se uspostavlja na osnovu fenoloških pojava određenih vrsta, migratornog perioda i perioda reprodukcije. Nadležnost (obaveza) je međusektorska, s tim što aktivnosti (na osnovu tačno definisanih kriterijuma) treba da budu utvrđene Planom upravljanja koje se realizuju kroz godišnje Programe.

**Primjedba: Str. 247.** 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja  
"Potrebno je onemogućiti bilo koju vrstu sječe stabala i osigurati održavanje već postojećih uslova u šumskim staništima na taj način što će se omogućiti nesmetano odvijanje prirodnih procesa;”.

**Komentar:** Ekološki opravdana mjera, a koja mora da sadrži i odgovarajuće adaptivne aktivnosti na mjere definisane prostorno-planskom dokumentacijom u prethodnom periodu.

- Kako regulisati sječu u odnosi na privatne šume?
- Ko i na koji način preuzima obavezu nadoknade izgubljene dobiti za private šume?
- Kako regulisati zaštitu posjetioca na stazama, parkinzima i drugim objektima u šumskim kompleksima gdje je posjeta intenzivnija?
- Kako regulisati ogrevno drvo za potrebe lokalnog stanovništva na području Parka?

Ako je neophodna ova mjera, potrebno je naglasiti da je Vlada Crne Gore zadužena za nadoknadu izgubljene dobiti na privatnim posjedima u okviru NP. Takođe, neophodno je obezbijediti dodatna sredstva za osiguranje posjetioca.

**Objašnjenje:** U Nacionalnim parkovima je zabranjena sječa šume. Međusektorskom saradnjom (prije svega sa upravom za šume) i kroz omogućavanje subvencija privatnim vlasnicima, treba obezbijediti kompenzacije za uskraćenu mogućnost korišćenja drveta. Analize i rezultati pokazuju da veću dobit na godišnjem nivou imaju zaštićena prirodna dobra nego korišćenje šuma (drveta) na način na koji se do sada bila praksa. Od neposiječenog drveta čovjek ima dugoročnu, a od posječenog samo jednokratnu korist.

Kada je u pitanju bezbjednost posjetilaca, u meteorološkim prilikama koje mogu biti rizične, treba obustaviti posjetu.

Ogrijevno drvo (za privatne vlasnike) regulisati kroz saradnju sa Upravom za šume uz uspostavljanje mehanizama za dugoročno rješenje problema, kroz mjere subvencija za lokalno stanovništvo uz participaciju lokalne samouprave i resornih Ministarstava (Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i dodoprivrede).

**Primjedba: Str. 247.** 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja

“Za komercijalne vrste biljaka, gljiva i životinja koje se mogu koristiti, za sakupljače obezbijediti obuku, koja de biti obavezna uz dobijanje licence (sertifikata) o načinu sakupljanja”.

**Komentar:** Nejasno je na koga se odnosi obaveza za izdavanje licence/sertifikata. Ako se odnosi na JPNPCG, ova institucija nemamo ingerenciju da izdaje licencu i/ili sertifikat. Takođe, zaposleni u Preduzeću nemaju licencu za sprovođenje ovakve vrste obuke.

**Objašnjenje:** Danas postoji problem korišćenja prirodnih resursa zbog neadekvatnog načina sakupljanja nezaštićenih vrsta biljaka, gljiva i životinja. U cilju uspostavljanja mehanizama kontrole određenog poslovanja uvodi se licenciranje. Licenciranje može obavljati ovlašćena institucija za izdavanje licenci.

**Primjedba: Str. 248.** 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja

"podizanje ekološke svijesti javnosti kroz edukaciju i uključivanje civilnog sektora u programe monitoringa, očuvanja i zaštite okoline."

**Komentar:** Već ranije je navedeno da je "Veoma je važno podizanje ekološke svijesti javnosti kroz edukaciju i uključivanje civilnog sektora u programe monitoringa, očuvanja i zaštite okoline" na strani 247. U tekstu se navedena smjernica ponavlja dva puta.

**Primjedba se prihvata.**

**Odgovor:** smjernica će u drugom ponavljanju biti izbrisana.

**Primjedba: Str. 248.** 9.2. Smjernice za unaprjeđenje ukupnog stanja

“Stvoriti uslove za nesmetanu komunikaciju vrsta faune Bjelasice sa ostalim okruženjem (bitni koridori), sa posebnim osvrtom na zaštićena područja NP „Durmitor“, PP „Komovi“, kao i potencijalno vrijedno područje RP Sinjajevine kao sponse, između dva nacionalna parka;”.

**Komentar:** Smjernica nije do kraja definisana i nejasna je. Da li su terenska istraživanja za potrebe Studije pokazala da u ovom dijelu postoje smetnje za njihove koridore? Šta su preporuke, na koji način pristupiti ovom problemu? Da li bafer zona u kojoj je dozvoljen lov predstavlja smetnju u komunikaciji?

**Objašnjenje:** Da bi jedinke nesmetano mogle da se kreću na širem prostoru, neophodno je za to obezbijediti uslove, odnosno eliminisati barijere. Mnoga istraživanja ukazuju na značajne probleme u nesmetanom funkcionisanju koridora za vrste faune, a faktori su brojni (izgradnja saobraćajnica, korišćenje šuma, izgradnja dalekovoda, lovstvo itd). Cilj je da se prilikom planiranja i u fazi sprovođenja bilo kojeg projekta i određenih aktivnosti, dobiju, između ostalog i smjernice za očuvanje prirodnih koridora.

**Primjedba: Str. 253.**

U dijelu koji se odnosi na finansiranje aktivnosti unutar zaštićenog područja (strana 253) “Procjena potrebnih sredstava za sprovođenje akta o proglašenju zaštićenog područja”, za analizu su uzeti podaci iz Plana upravljanja NP Biogradska gora, koji se odnose na procjenu potrebnih sredstava za realizaciju aktivnosti koje su njime predviđene, međutim, ostvarenje je u ovom periodu na značajno nižem nivou, jer NP Biogradska gora ne ostvaruje dovoljno prihoda od naknada da bi se sve planirane aktivnosti realizovale. Samim tim, formulacija na strani 253 „Zaštita Nacionalnog parka “Biogradska gora” neće zahtijevati izdvajanje dodatnih sredstava u odnosu na ona koja su do sada predviđena budžetom Upravljača“ nije adekvatna, dodatno ako se uzme u obzir finansijska procjena Smjernica za unapređenje stanja koje su navedene na strani 246, kao što su:

- Pripremiti projekat u cilju zaustavljanja prekomjernog oticanja vode iz Biogradskog jezera;
- Detaljno i sistematsko istraživanje Biogradskog jezera (faune riba i benotsa) kako bi se sagledalo stanje i kapaciteti i kroz dokument Ribarskih osnova predložio način gazdovanja njegovim ribljim fondom što bi omogućilo dugoročno gazdovanje kroz očuvanje autohtone faune jezera;
- Izraditi Studiju kapaciteta nosivosti turizma za područje Nacionalnog parka
- Pripremiti Analizu (Studiju) a zatim i Akcioni plan za ograničenje broja (terenskih) vozila koja se mogu naći na lokalnim putevima Parka u toku dana;
- Granice nacionalnog parka treba označiti na terenu
- Parking izmjestiti van lokaliteta Biogradsko jezero i sl.
- 

**Primjedba se djelimično prihvata.**

**Odgovor:** Mnoge od navedenih aktivnosti će biti finansirane ili se već finansiraju iz drugih izvora a ne iz budžetskih sredstava Upravljača, npr: projekat u cilju zaustavljanja prekomjernog oticanja vode iz Biogradskog jezera je finansiran od strane Evropske Unije.

Potrebno je da Upravljač (JPNPCG) dostavi podatke o procjeni potrebnih sredstava za sprovođenje akta o proglašenju (kontinuitetu zaštite) zaštićenog područja” kako bismo ga analizirali i dali konačan predlog.

## Odgovori na primjedbe na Nacrt Studije revizije za NP "Biogradska gora"

<p>Podnosilac primjedbe:</p> <p>Grupa Građana (39 potpisnika):</p>	<p>Grupa građana koj su vlasnici imovine u Nacionalnom parku Biogradska gora br: 051 - 322/23 -284/1 od 17.01.2023 godine – broj Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma: 051 - 322/23 -284/3 od 02.02.2023 godine naš broj 02 – D 3680/3 od 06.02.2023 godine.</p>
<p><b>Primjedba:</b> Posljednjih petnaestak godina Uprava Nacionalnog parka nema nikakvu saradnju sa lokalnim stanovništvom i vlasnicima privatne imovine, ponašaju se kao da su oni vlasnici imanja koja su u privatnom vlasništvu a stvarni vlasnici su samo vlasnici na papiru iako je bitna ustavna odredba pravo privatne svojine. Tako nam nacionalni park prakticno uze imovinu a oni izgrađuju na racun nase imovine sta zele i hoce (no mozda ce i to neko provjeravati) , ali da ulozise taj novac na zastiti lokaliteta nacionalnog parka bilo bi dobro. Ne uradise nista vec samu obalu Biogradskog jezera proglasise III zasticenom zonom a nasu imovinu na lokalitetima Krnjaca , katuna Dolovi Lalevica , udaljenu 8-10 km od Biogradskog jezera proglasise prvom i drugom zasticenom zonom da nam onemoguce bavljenje bilo kakvom privrednom aktivnoscu, bilo da se radi bavljenjem poljoprivrede , bilo turistickom djelatnoscu , nit iskoriscavanjem sume u privatnom vlasnistvu a sve to baveci se lojalne konkurencije iz oblasti turizma jer smatraju da je pored državne imovine koja im je data na gazdovanje i nasa privatna imovina njihovo vlasnistvo. Zato menadzmenti nacionalnog parka Biogradska gora koji su se mijenjali svakodnevno uz pomoc pojedinaca na obali jezera izgradise objekte od tvrdog materijala , razne pratece sadrzaje , bungalove , osmatracnicu na Lazovima i slico kao i mnogo sto drugo , bez ikakvih dozvola, kamping na Kraljevom Kolu, sve u srcu samog nacionalnog parka a nikoga ne pitaju niti imaju dozvolu i grade sto hoce. U navedenoj studiji to se hvali, pomjerate granice i prilagodavate menadzmentu nacionalnog parka da bi mogli da rade i a sve na racun privatne imovine. Zar radna grupa strucnih ljudi u periodu kada su radili studiju i pripremala podatke za izradu iste , nije boravila u nacionalnom parku i pred njihovim ocima se gradio mokri cvor od betonskih blokova , naravno bez dozvole a zatim oblagan drvetom. Zar se na samom ulazu na tridesetak metara od Biogradskog jezera nalazi veka kolicina grebanog asvalta. Znaci vidi se ko krasi sve ekoloske principe. O svemu tome posjedujemo fotografije koje cemo objaviti u javnosti i dostaviti relevantnim institucijama u zemlji i inostranstvu .Gdje su tada aktivisti na zastiti zivotne sredine , gdje su prijave na menadzment nacionalnog parka. U srcu nacionalnog parka pojedina lica iz Podgorice, (a zna se ko su jer objekti postoje i danas) gradili su od kamena na drzavnom zemljistu objekte , pa su im nošene zdravice. Tako se ne čuva drzavna imovina. Bolje je cuvaju vlasnici privatne imovine jer ne daju da se ista unistava, jer su je kupili posto je vise desetina njihovo vlasnistvo dok im je nacionalni park na silu uze jer se ne pitaju sa njom niti im se daje mogucnost da upravljaju njome na bilo kakav nacin jer to nedozvoljava nacionalni park koji je smatra svojom a ne znaju sa njome upravljati iii nece niti ih interesuje ili im neko ne dozvoljava jer se iz fotelja ne upravlja sa njom.</p> <p>Nedavno je po prvi put javnosti predstavljena Studija revizije statusa, kategorije i rezima zastite Nacionalnog parka "Biogradska gora". To je jedino pohvalno. Prvi put su na raspravi ucestvovali nekoliko vlasnika privatne imovine . Takode medu ostalim posjetiocima bio je i zakupac ugoditeljskog objekta na obali Biogradskog jezera. Ocgledno je jasno sto je on bio prisutan, jer menadzment javnog preduzeća nacionalni parkovi mu je dao objekat zakupninu. Vjerovatno je zamisljeno da se bungalovi koji su gradeni bez dozvole na pedesetak metara iznad obale jezera trebaju rekonstruisati i ponovo izgraditi , a ovom studijom se pomjera zastitna zona od strane strucne grupe koja je radila studiju da bi se njemu , menadzmentu jezera ili nekom drugom omogucila izgradnja i rekonstrukcija iste. Znaci Javno preduzeće parkovi CG mogu da grade i rade sto hoce jer su oni drzava u drzavi , jer odgovorni ljudi iz</p>	

nadleznih Ministarstava rade po njihovim željama i zahtjevima što hoće a nama otimaju imovinu zagarantovanu Ustavom.

Naravno niko nije protiv izgradnje navedenih sadržaja jer treba iskoristiti bogatstvo bogom date najljepše države ali ne na ovakav perfidan način i pod plastom navedene studije. Studija je trebala da omogući jednak tretman i vlasnicima private imovine koji god ima imovinu u zoni nacionalnog parka.

Slazemo se ne od tvrdog materijala kako to rade na samoj obali nacionalnog parka sa restoranom koji je građen kao Skadar na Bojani i drugih objekata ali od drveta da, naravno uz odobrenja nadležnih organa i po projektu koji se bude tražio.

Ima mnogih nacionalnih parkova sličnih ovom. Oni su uređeni i po pitanju načina i stila gradnje, i po pitanju obavljanja privredne djelatnosti što u ovom slučaju nije. Ne sastoji se zaštita lokaliteta u obilasku nacionalnog parka, naplate ulaznica u nacionalni park, niti u obeleženim stazama. Nacionalni park treba da je uređen (oko lokaliteta jezera i puta koji ide preko Bjelasice), čist, da ima normalan put za kretanje i vozilima a i pjesice, da posjetici zbog lošeg puta ne odustaju od obilaska lokaliteta Nacionalnog parka, jer put održava lokalno stanovništvo a ne uposleni iz nacionalnog parka koji uopšte nijesu zainteresovani. Turisti koji sa terenskim vozilima koriste i unistavaju postojeći put, plaćaju dobar iznos nacionalnom parku koji ne ulaze ništa u put, jer osoblje koje je uposleno za održavanje prima platu a da ne rade baš ništa i nijesu u stanju da procijene nekoliko propusta na potocima koji idu postojećim zemljanim putem tako da posjetici - pjesaci koji idu tim putem budu prljavi od "glave do pete". Nije to turizam. Malo koji od njih se više vraća. Samim tim gubi se ogroman prihod. Sa malo rada i malo novca posjetica bi bilo više i više prihoda a da se ne narusi ambijent nacionalnog parka. Nije nacionalni park samo na jezeru. Nacionalni park je i u katunima, Jarceve strane, Krnjace Dolovima Lalevica, Riva, Očkoj, Suvodolu, Siskom jezeru, Ursulovackom jezeru, Pesica Jezeru, Kurikucima, Livadicama, katunu Goles i Vranjak. Ne živi se samo na jezeru nego i na ovim lokalitetima što posjetici žele da vide i obiđu. Nesreća je što su vlasnici private imovine u katunima Platna, Krnjace, Jarceve strane, Dolovi Lalevica stanovnici opštine Mojkovac, koju ne interesuju a što je slučaj i od opštine Kolasin jer je ne interesuju stanovnici opštine Mojkovac, jedino ih interesuju Katun Goles i Katun Vranjak, zato su tu bez problema izgrađena citava naselja na državnoj imovini, bez odobrenja. Slučaj je to i sa katunima i to ne vidi niko a izradioci studije to hvale i treba da je tako ali treba imati isti aršin. Tako je i za lokalitet Siskog jezera, Suvodola, Ursulovackog i Pesica jezera, ali su to stanovnici opštine Berane koja lokalna uprava je počela da se interesuje za svoje građane-naravno pojedince -mnogi objekti izgrađeni od tvrdog materijala izdavanjem dozvola za gradnje dok obični ljudi sa teritorije te opštine ne mogu graditi ništa. Studija po pitanju geomorfoloskog sastava zemljišta lokaliteta nacionalnog parka Biogradska gora je detaljno opisana, kao i granice nacionalnog parka, biljni i životinjski svijet po lokalitetima unutar parka. Bez ignorisanja stvarno uloženi trud i rad.

Kad je u pitanju privredna aktivnost u zoni nacionalnog parka, lici nam na neki hvalospjev. Kaže se da je razvijeno stocarstvo u prethodno navedenim katunima, poljoprivreda, ubiranje plodova, ekoturizam, seoski turizam. Nicega od toga nema osim branja borovnica kada rode a sve manje i par slučajeva seoskog turizma, koji su ranije počeli sa tom djelatnošću prije desetak godina. Ostali se ne mogu baviti tom djelatnošću jer im je onemogućena gradnja bilo kakvih objekata od drveta bilo nepokretnih-kolibe, štale, nadstresnice, mokri cvor, ostave i pokretni kuceri. Stocarstvo je potpuno uništeno zbog aktivnosti nacionalnog parka, jer se ne može držati stoka jer je za to potreban objekat za stanovanje - kolibe, pomoćni objekti za čuvanje mlijeka, sira i mesa, voda mokri cvorovi, stala, kuceri, torovi, solarna energija, prilazni put, drvo za ogrev i slično, a to se ne može graditi i od drveta iako su to privremeni objekti i pokretni objekti na snagama tzv. kuceri jer to ne dozvoljava nacionalni park niti nadležni državni organi. Sa takvim ponasanjem poljoprivrede nema. U studiji se hvali dobra

saradnja sa lokalnim stanovnistvom sto nije tacno jer saradnje nema. Ne dozvoljavaja se ni kupljenje srusenog drveta za ogrev u kolibama na katunu pa o kakvoj saradnji se govori. Lokalno stanovnistvo dozivljava veci broj uposlenih nacionalnog parka kao strance zbog ponasanja uposlenih i arogantnog odnosa istih. Nekada to nije bilo ali sada je tako. Mnogo se vise saradivalo i pazilo - stitila imovina parka. Spoljne granice nacionalnog parka i veci dio II zastitne zone i III zastitne zone cuva okalno stanovnistvo u bilo kom pogledu bilo da je u pitanju krivolov zivotinja ili zabranjeni ribolov , bilo po pitanju zastite od pozara iii zabranjene sjece suma, jer istu ne mogu sacuvati jedan iii dva rendzera svojim obilaskom zbog same površine. Ali dokle tako jer Nacionalni park im je prakticno sve ograničio osim sto udisu čist vazduh. Pominje se u studiji razvijeni turizam u nacionalnom parku i valorizacija. To ima samo par privilegovanih koji su izgradili objekte i danas grade na zemljištu u državnoj svojini sa kojim gazduje nacionalni park. Ovako sacinjena i izrađena studija potpuno ograničava privatnu svojinu tzv. ograničena eksproprijacija. Nacionalni park treba da živi na račun privatne svojine koja procentualno iznosi 22% a vlasnici privatne svojine da pomru. Nacionalnom parku je data besplatno na valorizaciju državna svojina i privatna svojina bez saglasnosti vlasnika a privatna koja je kupljena iz sopstvenih sredstava i izgrađena sopstvenim radom ne može da se koristi. Nacionalni park - javno preduzeće se ponasa kabadahijski po narodnoj kadija te tuži kadija te sudi, znaci ne dozvoljava razvoj poljoprivrede, stocarstva, ruralnog turizma cime se mjestani i vlasnici nepokretnosti sa svojim porodicama dovode u neravnopravan položaj sa ostalim građanima Crne Gore. Ne može a da se ova studija makar kroz misli prenese na nacionalni park Durmitor koji je pod zaštitom Uneskoa. Taj park je i dan danas divlje gradiliste od tvrdog materijala i drveta i to na državnom zemljištu. Zbog pojedinaca iz raznih državnih organa , politike sumnjivih bizismena i tajkuna predloženo je sužavanje-mijenjanje granica nacionalnog parka na stetu državne a ne privatne imovine. U Nacionalnom parku pod zaštitom uneskoa koji je pod režimom "posebne zaštite se grad/ " i to i na državnom i privatnom zemljištu.

Zasto ne dozvoliti lokalnom stanovnistvu u II i III zoni gradnju objekata privremenog karaktera od drveta na privatnoj imovini. Javno preduzeće nije u svom programu izgradnje privremenih objekata nigdje planirao izgradnju istih na pomenutim lokalitetima , možda u katunu Vranjak eventualno katun Goles - državno zemljište, a zna se zbog čega koga ali taj program nije dostupan lokalnom stanovnistvu. Konkretno ova studija pravi veliku stetu lokalnom stanovnistvu i vlasnicima privatne imovine. Nacionalni park se plasi konkurencije i gubljenja prihoda odnosno on ne bi izgubio ništa ali zakupci njihovih objekata bi. Zato ih ova studija štiti. Pitamo se dokle.

Upoznajemo narucioce i izradioce studije da shodno zakonu o nacionalnim parkovima članu 26 kojim se ograničava pravo svojine vlasnicima privatne imovine i ustavne odredbe prava na privatnu svojinu, da vlasnici privatne imovine imaju pravo pokrenuti sporove za naknadu štete sto će učiniti jer se polako organizuju i bude iz dubokog sna zbog ograničavanja prava svojine (zbog nemogućnosti bavljena stocarstvom , valorizacije drvnih sortimenata kojima dozvoljavaju tzv. sanitarnu sjecu obaljenog i trulog drveta koje se normalno ne može iskoristiti ni za ogrev prakticno zabranu bavljenjem turizmom stocarstvom i pljoprivredom zbog nedozvoljene izgradnje privremenih objekata od drveta za stanovanje , smjestaj stoke i bavljene turizmom) , cime se dovode u neravnopravan položaj sa građanima primorskih gradova , drugih nacionalnih parkova i tretiraju se kao građani drugog reda te će se obratiti Evropskom sudu u Strazburgu i obavijestiti strana DKP zbog ograničavanja privatne svojine , te ako bude pravde i normalnog pravosudnog sistema te naknade će biti vrlo visoke u ukupnom iznosu, tako da ih javno preduzeće neće imati odakle placati a samim tim neće moći adekvatno funkcionisati nacionalni park Biogradska Gora a to će morati platiti poreski obveznici-gradani Crne Gore.

Da li je poznati naruciocima i izradiocima studije da put od Biogradskog jezera prelazi velikim dijelom preko privatne imovine i sto se može desiti ako vlasnici privatne imovine onemoguće

prolaz preko iste jer im nije isplacena bilo kakva naknada za to. Znacni privatni vlasnici imovinu posjeduju na papiru koja služi za plaćanje poreza a od iste nemamo nikakve koristi. Mislimo da je stručna grupa trebala u studiji predložiti što je praktično i učinila da nam se oduzme imovina bez naknade, jer ista nije predlagaca studije pa sa tuđom mogu lako raspolagati. Postoje stručna grupa koja je radila studiju sa svojim mjerama praktično potpuno ograničava privatnu imovinu, jer je vlasnici imaju samo na papiru i radi plaćanja poreza bez mogućnosti bilo kakve valorizacije, dajemo im inicijativu da u naznačenoj studiji predlože da nam se ista oduzme bez naknade ako je u skladu sa postojećim zakonskim propisima jer je studijom tako urađeno ili da nas isele uz adekvatnu trzisnu naknadu za imovinu koju posjedujemo, ili nam se omogući gradnja privremenih objekata od drveta naravno uz zahtjev i odobrenje nadležnih organa.

Nadamo se da ćemo nekad ući u Evropsku uniju, pa će neko morati da plati trzisnu vrijednost privatne imovine koju saglasnosti vlasnika oduzima nacionalni park i koristi je kao svoju jer nacionalni parkovi se ne mogu proširivati na račun private imovine već je moraju otkupiti od vlasnika. Za to predlažemo Stručnoj grupi koja je radila studiju da koriguje studiju na način što će u II i III zaštićenoj zoni lokalnom stanovništvu u katunima Jarceve strane Krnjace Dolovima Lalevica, Riva, Očkoj, Suvodolu, Siskom jezeru, Ursulovackom jezeru, Pesica Jezeru, Kurikucima, Livadicama, katunu Goleš i Vranjak, predložiti mogućnost izgradnje privremenih objekata od drveta za razvoj stocarstva poljoprivrede i seoskog turizma vlasnicima privatne imovine radi valorizacije te imovine sagledajući i ekonomsku situaciju u Crnoj Gori, naravno uz odobrenja nadležnog organa koje odredi Ministarstvo ekologije turizma i zaštite životne sredine, jer predloženom studijom nam je ograničeno pravo privatne svojine, i ograničeno ustavno zagarantovano pravo, pravo na život, pravo na rad, pravo na slobodu kretanja, pravo da ekonomski valorizujemo svoju imovinu a kojim privremenim objektima se ne narušava ambijent u nacionalnog parka.

Određivanjem nadležnog organa koji bi u skladu sa strogo propisanim mjerama predvidio mogućnost gradnje privremenih objekata (jer se ne zna sada čija je nadležnost) na privatnoj imovini kao i državnoj imovini u II i III zoni (čime bi se i javno preduzeće stavilo u istu ravan uveo bi se red u zoni nacionalnog parka, povećala bi se saradnja sa lokalnim stanovništvom koje bi bilo zainteresovano da štiti imovinu nacionalnog parka jer štiteći istu štiti i svoju, doslo bi do bolje valorizacije imovine u pogledu stocarstva, poljoprivrede i turizma što bi dovelo do poboljšanja ekonomskog stanja stanovništva koje ima imovinu u zoni nacionalnog parka. Predlažemo izradi ocima navedene studije da se stave u položaj građana koji imaju a stvarno nemaju imovinu koja se nalazi u zoni nacionalnog parka, da nas dovedu u ravnopravan položaj sa imalcima privatne svojine u Crnoj Gori, i da ne budemo građani drugog reda.

**Odgovor:** Iako se u Studiji u više navrata pominje potreba saradnje upravljača sa lokalnom zajednicom, posebno u procesu planiranja, Obradivač će u Smjernicama za unaprjeđenje ukupnog stanja dodati novu stavku koja glasi: „Uključivanje lokalnog stanovništva u proces planiranja i upravljanja zaštićenim područjem“.

Kada je u pitanju zonacija, revizijom se neposredno okruženje Biogradskog jezera koje je bilo u III zoni, podiže na viši nivo zaštite i svrstava u II zonu, dok se čitava prašuma nalazi u I zoni zaštite. Sve što bude planirano treba da bude u funkciji zaštite i promocije Nacionalnog parka za dobrobit prirode i građana koji žive u okruženju Nacionalnog parka i šire zajednice uopšte.

S obzirom da je planirano izmještanje parkinga van uže zone Biogradskog jezera, izgrađena infrastruktura na lokalitetu Kraljevo kolo će poslužiti kao parking prostor. Ohrabrujemo građane da za svaku protivzakonitu aktivnost, odnosno bilo koju intervenciju koja narušava svojstva Nacionalnog parka da se obrate najprije Upravljaču a zatim i Inspekciji za zaštitu životne sredine kako bi zajednički tražili rješenja problema i kako bi, u okviru zakonom propisane procedure, počinioci bili kažnjeni.

Kada je u pitanju upravljanje, Obradivač je saglasan sa time da postoje značajni nedostaci u procesu upravljanja, kako kada je u pitanju legislativna osnova, tako i kada su u pitanju organizacione mogućnosti upravljača.

Kada se radi o mogućnostima izgradnje, uslovi treba (i mora) jednako da važe kako za upravljača tako i za privatne vlasnike u skladu sa uspostavljenim režimima zaštite.

Kada je u pitanju korišćenje i upotreba terenskih motornih vozila (koja značajno utiču na devastaciju lokalnog puta i prirode uopšte), studijom je predviđeno:

- definisati i donijeti mjere zabrane upotrebe motornih vozila (kvad – Quad) i motocikala na području Nacionalnog parka i
- pripremiti Analizu (Studiju) a zatim i Akcioni plan za ograničenje broja (terenskih) vozila koja se mogu naći na lokalnim putevima Parka u toku dana.

Cilj izrade Studije je da ukaže na ukupan potencijal parka kako bi svaki dio parka bio jednako vrijednovan i kako bi kroz proces upravljanja proizvod lokalnog stanovništva (koji je dobijen na održivom korišćenju resursa) bio dostupan turistima na web strani Upravljača i kako bi turista, prije nego što dođe u Nacionalni park bio već upoznat sa svim mogućnostima, uslugama i proizvodima parka. Važno je napomenuti da turisti koji posjećuju zaštićena područja žele uslugu i proizvod koji je dobijen u skladu sa zaštitom prirode a ne ono što je u svakoj drugoj ponudi mogu naći.

S obzirom da na katunima postoje ostaci objekata koji su bili u funkciji poljoprivrede i afirmacije proizvoda Nacionalnog parka, njihova adaptacija i rekonstrukcija će biti dozvoljena u II zoni Nacionalnog parka u skladu sa mjerama i uslovima zaštite prirode.

Sigurni smo da se ovom Studijom inicira novi pristup u planiranju i upravljanju zaštićenim područjem na novim osnovama koje podrazumijevaju domaćinsko poslovanje uz dogovor svih zainteresovanih strana koje žele dati doprinos očuvanju i unaprjeđenju područja Nacionalnog parka.



## Zapisnik sa javne tribine, 21.12.2022, Centar za kulturu (Kolašin), početak 10.00 časova

JAVNA RASPRAVA o Nacrtu Studije revizije za Nacionalni park „Biogradska gora“ održava se u periodu od 08.12.2022. godine do 31.01.2023.godine. Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma pozvalo je svu zainteresovanu javnost da se uključi u Javnu raspravu za Nacrt studije. S tim u vezi, održana je javna tribina, 21.12.2022, u Centru za kulturu u Kolašinu, sa početkom u 10 časova.

Na Javnoj tribini učestvovali su predstavnici obrađivača Nacrta studije, resornog ministarstva, Agencije za zaštitu prirode i životne sredine (EPA), Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG), Nacionalnog parka Biogradska gora (NP), opštine Kolašin, lokalnih preduzetnika i predstavnika zajednica sa prostora opštine Kolašin i Mojkovac.

Ispred Obradivača Nacrta studije prisustvovali su: **Dragan Roganović**; Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma: **Tamara Brajović** i **Arina Maraš**; JPNPCG: **Nela Vešović Dubak**, **Aleksandar Mijović**; NP Biogradska gora: **Marija Dulović**, **Mile Rnković**, **Vesna Dragojević**, **Baltić Mileta**; Opštine Kolašin: **Mile Glavičanin**; Lokalnih subjekata: **Dragiša Dožić**, **Luka Bulatović**, **Božidar Janketić**, **Vukman Janković**, **Jagoš Kalezić**, **Novak Bogavac**, **Boban Bogavac**, **Branislav Jeknić**, te **Jelena Pavićević** predstavnica „Benefit Communications“.

Uvodne napomene u vezi sa održavanjem Javne rasprave dala je **Arina Maraš** načelnica Direkcije za zaštićena područja ispred resornog ministarstva. Podsjetila je da je Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, shodno članu 35, Zakona o zaštiti prirode pokrenulo postupak izrade Studije revizije za Nacionalni park „Biogradska gora“, koju je uradila Agencija za zaštitu životne sredine.

V.d. generalne direktorice **Tamara Brajović** generalna direktorica Direktorata za prirodu pozdravila je prisutne ispred resornog ministarstva. Istakla je da je NP Biogradska gora prvi dobio Studiju revizije koju je uradila Agencija, te je s tim u vezi, Ministarstvo pozvalo zainteresovane građane da daju svoje mišljenje i iznesu relevantne informacije od značaja za ovaj Nacionalni park. Pored ove Javne tribine, u januaru je planirano organizovanje stručne rasprave na kojoj će eksperti iznijeti stručne stavove, a uzeće se u razmatranje interes i razmišljanja građana.

Izrada Studije revizije za NP Biogradska gora je prvi korak ka reviziji svih nacionalnih parkova Crne Gore. Ovog puta je čvrsto riješeno da javnost, lokalno stanovništvo i građani prvi dobiju mogućnost da razmotre Studiju i da od njih nadležni subjekti dobiju povratnu informaciju, inpute, komentare, sugestije. Na taj način bi se stvorili svi neophodni uslovi da građani daju svoj doprinos i koriste, u skladu sa zakonima, sve što NP može da pruži.

Zaštićena područja moramo da posmatramo i koristimo na način na koji treba, a ne samo u kontekstu 'ograničenja'. Moramo voditi računa o svemu što je definisano Studijom zaštite i definisanjem nove zonacije, odnosno o poštovanju zakonskih odredbi i šta na koji način možemo da koristimo u NP.

Smatra da postoje mogućnosti da se vrijednosti i ljepote iskoriste, a to se definitivno ne može postići ukoliko lokalno stanovništvo nije involvirano. Novim pristupom u korišćenju resursa treba da se da podrška upravljaču i da NP bude efikasan jer bez efikasne valorizacije može doći do degradacije prostora i njegovih vrijednosti. Istakla je da je osnovni cilj da povežemo zaštitu, s jedne strane, i s druge strane valorizaciju tog prostora u kontekstu stvaranja novog brenda Kolašina i ovog prostora. To je već, kako je istakla, svojevrсно, ulaganje u novu eru promocije zaštite i neophodnosti brendiranja vrijednosti države Crne Gore. S tim u vezi, ovom skupu prisustvuje i Jelena Pavićević, stručnjak i ekspert u komunikacijama koja ima veliko znanje u brendiranju i koja će dati svoja promišljanja. Na kraju izlaganja, Brajović je pozvala prisutne da budu konstruktivni i da se vidi na koji način se može dobiti najbolje od NP u narednom periodu.

**Dragan Roganović** koordinator izrade Studije nacarta za NP istakao je da je osnova za postupak revizije NP Biogradska gora i ostalih nacionalnih parkova Crne Gore definisana Zakonom o zaštiti prirode u cilju obnove i ažuriranja podataka, odnosno potrebe unapređenja ukupnog ambijenta NP. Napomenuo je da se predložene granice i moguće aktivnosti zasnivaju na potrebi stroge zaštite i povećanja stepena zaštite NP Biogradska gora i planinskih livada i pašnjaka u cilju revitalizacije i ukupnog unapređenja.

Iznio je ključne podatke, između ostalog, o NP, istorijatu njegovog proglašenja, površini, strukturi vlasništva, najznačajnijoj prirodnoj vrijednosti NP - prašumi, međunarodnoj zaštiti, biljnim i životinjskim vrstama i staništima, režimima zaštite prostora, mogućnostima aktivnosti i korišćenja prirodnih resursa, te perspektivama održivog razvoja.

Kada je govorio o mogućim aktivnostima u zaštićenom području posebno je istakao da sve aktivnosti koje se sprovode moraju da budu usklađene sa zaštitom životne sredine i ukupnim nasleđem, te da upravljač treba da podstiče očuvanje izvornih vrijednosti.

Ovom Studijom ukazano je na neophodnost izrade kapaciteta studije nosivosti kojom će se jasno utvrditi na osnovu činjenica maksimalni broj posjetilaca u isto vrijeme na najfrekventnijim lokacijama. Takođe je istakao pozitivne efekte zaštite.

**Dragiša Dožić** je podsjetio na svoj radni vijek u opštini Kolašin, nacionalnom parku Biogradska gora i drugim državnim preduzećima podsjetivši da je uvijek pratio rad i razvoj ovog zaštićenog područja posebno u kontekstu proglašenja Nacionalnog parka UNESCO-vim sajtom. Interesovao se koji predstavnici JP i NP Biogradska gora učestvuju na Javnoj tribini, te postavio pitanje ko je suspendovao upis Nacionalnog parka na Listu svjetske kulturne i prirodne baštine kada su ti postupci bili privedeni 1997.godine.

Tokom izlaganja podsjetio je na istorijat proglašenja nacionalnog parka, prvom privrednom planu za NP Biogradska gora kojom su omeđene granice i utvrđene dvije zone zaštite, te da je učestvovao u donošenju Prostornog plana za NP Skadarsko jezero i NP Biogradska gora.

Smatra da je prašuma u kojoj vladaju zakoni prirode postala trkalište. Takođe je postavio pitanje šta je Ministarstvo uradilo da Republički zavod za urbanizam i prostorno planiranje bude privatizovano jer, kako ističe, to je moralo da bude državna institucija.

Posebno naglasio da svi ugostiteljski objekti treba da se dislociraju na Kraljevo kolo gdje je trebalo da bude informativno-turistički centar. Kaže da je presedan da je u okviru stroge zaštite zone ubačena klinasto prva i treća zona da bi se sačuvali turistički objekti.

Takođe je postavio pitanje ko je dozvolio da se kanalizacija objekata sliva u Biogradsko jezero kada postoji drugo rješenje.

Zaključio je da nema manjeg prostora a razvijenijeg biodiverziteta od ovoga, te da je osnovna osobenost NP zaštitna i naučno-istraživačka funkcija.

**Tamara Brajović** je u vezi sa upisivanjem NP na UNESCO-vu listu zaštite kazala da je Ministarstvo u proceduri nominacije i upisivanja NP Biogradska gora bukovih šuma na listu UNESCO-a koji ima stroge kriterijume i zahtjevne procedure, te da je jedan od uslova za upis bila izrada Studije revizije zaštite NP Biogradska gora i strogi zahtjevi u pogledu zonacije parka. Završetkom Studije revizije počeli su ispunjavanje svih kriterijuma koji se očekuju od države sa ciljem stavljanja bukovih šuma na Listu UNESCO. Drugi zahtjev se odnosio na izradu neke vrste plana upravljanja turističkim kapacitetima, razvojem turizma u ovom području i izrada Prostornog plana posebne namjene za ovaj prostor. To su sve izazovni i kompleksni uslovi koje moramo da ispunimo ne samo zbog nomanice UNESCO-a, već zbog unapređenja zaštite i valorizacije prostora ovog područja. Istakla je da Ministarstvo predano radi na tome, imali su i imaju saradnju sa međunarodnom ekspertima koji imaju velikog iskustva u sprovođenju nominacije proglašenja bukovih šuma UNESCO-vim područjem.

U vezi sa RZUP-om koje je odavno transformisano u privatno preduzeće, novim Zakonom, odnosno nacrtom Zakona o izgradnji objekata i uređenju prostora koji će biti stavljen na javnu raspravu, postojeći zakon biće podijeljen na 4 zakona i imaćemo tu osnovu, a jedna od tema je da se formira ponovo neka vrsta institucije koja će biti pandan nekadašnjem RZUP-u koji će se baviti poslovima planiranja i uređenja prostora zajedno sa Ministarstvom ekologije, prostornog planiranja i urbanizma. Nacrt ovog zakona se očekuje početkom naredne godine i svojim sugestijama imaćete priliku da doprinesete zakonskom okviru u toj oblasti.

**Luka Bulatović** Explorer, kao preduzetnik i čovjek iz prakse ukazao je da je u NP puno bolje nego ranijih godina. Postavio je pitanja u vezi sa mogućnostima korišćenja prostora, adaptacijom objekata, posebno u kontekstu zonacije NP na tri zone zaštite. Imajući u vidu postojanje planskih dokumenata, Studije revizije, smatra da bi bilo dobro, posebno kada su u pitanju putevi, sagledati način da se ti prostori prepoznaju kroz 3. zonu. Takođe je ukazao na neophodnost izgradnje vodovoda.

**Tamara Brajović** je istakla da moramo da vidimo šta to znači imati blagodet od NP a pristup svih korisnika NP tome nije isti. Vezano za drugi režim zaštite vlasnici tog prostora imaju pravo da koriste prostor zaštićenog područja od bavljenja poljoprivredom, ekoturizmom u ograničenim strukturama. Što se tiče prostora Biogradskog jezera postoji način da se postojeći bungalovi mogu rekonstruisati, adaptirati. Trebalo bi naći način da se obezbjede uslovi za rekonstrukciju, što podrazumjeva obezbjeđivanje vode koja nedostaje i elementarnih uslova, kao i obavezno priključenje na sistem za prečišćavanje otpadnih voda. O kategorizaciji u smislu turističke ponude, koliko je to zvjezdica, o tome se može diskutovati, ali ne možemo očekivati da u srcu NP imamo hotel. Ne postoji mogućnost povećanja postojećih gabarita i kapaciteta.

**Nela Vešović Dubak** pozdravila je prisutne ispred JPNPCG i kazala da je očekivala više ljudi, stanovnika Kolašina, Mojkovca, Berana. Zahvalila se Agenciji za zaštitu prirode i životne sredine na izradi Studije revizije, te kazala da će sa strane JP, poslati sugestije i mišljenje jer smo dobili dokument koji će pomoći u daljem upravljanju. Zahvalila se i resornom ministarstvu, te konstatovala da je teško, ali moguće, pomiriti razvoj i zaštitnu biološku stranu, sa druge strane, upravo ono što smo dobili Studijom revizije.

**Aleksandar Mijović** šef Službe zaštite prirodne i kulturne baštine i održivog razvoja kazao je da je posle određenog perioda potrebno raditi revizije Studija zaštite da bi se dala realna slika stanja zaštićenog prirodnog dobra. Kada su u pitanju nacionalni parkovi, dobro je da se počelo od NP Biogradska gora u kontekstu daljih planova za UNESCO nominaciju. Nakon revizije Studije zaštite, imamo nove podatke za Biogradsku goru, posebno za floru i faunu, koji će se koristiti u daljem radu. U narednom periodu, stručne službe JP će dati svoje mišljenje i sugestije na Studiju revizije u pisanoj formi. U vezi sa UNESCO nominacijom, kazao je da se Biogradska gora, zbog zahtjevnih kriterijuma u vezi veličine područja kandiduje zajedno sa nekoliko evropskih država kako bi se sastavila dovoljno velika površina za buduće UNESCO područje starih evropskih bukovih prašuma. Takođe je istakao značaj očuvanja Biogradske gore, što će biti fokus u daljim aktivnostima i da će se kompletan proces nominacije raditi zajedno sa resornim ministarstvom, Agencijom za zaštitu životne sredine.

**Marija Dulović** direktorica NP Biogradska gora pozdravila je učesnike Javne tribine istakavši da joj je posebna čast što je prisutan i Dragiša Dožić o čijem je radu i zalaganjima čula dosta. Posebno je istakla problem zaštitnog pojasa oko NP za koji smatra da postoji u planskim dokumentima, a u praksi ne, jer je data lovištima na upravljanje. Lovačkim udruženjima je cilj što veća članarina kako bi imali više prihoda a ne bave se ključnim stvarima. Istakla je da se NP drži svog primarnog cilja zaštite prirode i njenih ekosistema, da se trude da je zaštite u skladu sa kapacitetima i mogućnostima, posebno istakavši značaj Službe zaštite NP. Upitala je zašto u dokumentu nema zaštitne zone, kao i da li je predviđena ovom Studijom. Potrebna je podrška svih institucija i organizacija da sačuvaju ovaj prostor.

**Dragan Roganović** je objasnio da postoji zaštitni pojas oko NP i predviđen je Studijom zaštite i zakonom. Potrebno je naglasiti ostvarivanje saradnje između svih korisnika prostora NP i u okruženju. Sve aktivnosti, uključujući i lov šumarstvo, treba prilagoditi, odnosno date su mjere i smjernice za korišćenje šumskog prostora. Takođe je istakao da je NP Biogradska gora po površini oko 6.000 ha, ali ako ga uporedimo sa drugim prostorima, po biodiverzitetkim vrijednostima, to je raritet, ne samo u Crnoj Gori, već i u širem okruženju. Primarni cilj lovačkih udruženja je uzgoj i zaštita divljači, pa tek onda lov.

**Tamara Brajović** je dodala da nemamo adekvatno upravljanje lovnim područjima i adekvatne kontrole lova. Suštinski postoji needucovanost lovaca koji ne prepoznaju da se neadekvatnim lovom neće imati šta da love. Smatra da je jedno od rješenja da se u zaštitnoj zoni tačno definiše obuhvat lovnih područja u kontekstu blizine NP.

Tokom januara planirano je održavanje sastanka sa upravljačima zaštićenih područja i predstavnicima Ministarstva poljoprivrede što će biti prilika da se definišu naredni koraci, upravljanje lovnim područjima, a sama Studija to ne može da riješi.

**Arina Maraš** je dodala u vezi sa ovom temom da je zaštitni pojas uključen u Studiju iako zakon ne kaže da mora da postoji, a na nama je dalje kako ćemo da štitimo taj pojas oko zaštićenog područja.

**Dragiša Dožić** je takođe istakao da zaštitna zona nikada nije bila jasno zakonom definisana.

**Božidar Janketić**, seosko domaćinstvo kamp Janketić, katun Dolovi na Bjelasici kazao je da ga raduje organizovanje javne rasprave kako bi dobio odgovore na mnoga pitanja. Kao ljubitelja prirode zaista je zadovoljan što se pokreće tema da se zaštiti NP, ali postoji 15 odsto privatnog vlasništva i pita šta se može raditi na tom području. Određeni stanovnici, kao i njegova porodica, jedini je izvor prihoda na lokalitetu Dolovi Lalevića. Postavio je pitanja kako bi shodno odgovorima planirao svoju budućnost.

Iz perspektive vlasnika ima primjedbe. Njihov lokalitet se nalazi u drugoj zoni gdje postoje ograničenja. Postavio je pitanje koja prava povodom gradnje imaju, u vezi stočarstva i drvne prerade. Očekuje od JP i saradnje NP sa stanovništvom.

Interesuje ga sanitarno ogrijevno drvo jer do prošle godine isto je davano stanovnicima NP, dok sad treba da se snalaze za ogrijevno drvo, a ta ista drva koristi NP za svoje potrebe. Želi da dobije jasne informacije u vezi sa svojim interesovanjima.

Što se tiče zabrane džip tura smatra da to treba da bude u saglasnosti sa lokalnim stanovnicima. Takođe želi da stepen saradnje sa NP bude na većem nivou.

**Nela Vešović Dubak** je istakla da je Zakonom o NPCG definisana kompenzatorska usluga. Ukoliko vas NP onemogućava da nešto koristite, da berete šumu, stajski uzgoj stoke, imate pravo da vam se to nadoknadi. Nada se da je Studija ostavila prostora da se o svemu raspravlja i koje su obaveze NP prema ljudima koji imaju privatne posjede na području NP. Sugerisala je da se obrate pisanim putem imajući u vidu da Studija revizije daje mogućnost da pričamo i raspravljamo, odnosno Studija će dati odgovore koje obaveze JP ima prema lokalnim zajednicama.

**Dragan Roganović** je naglasio da sve aktivnosti koje se tiču razvoja turizma i poljoprivrede i sve što je usmjereno u pravcu razvoja koji će afirmisati NP, one jesu sada dozvoljene i u narednom periodu biće stimulisane.

**Tamara Brajović** je kazala da sva pitanja svi zainteresovani mogu dostaviti na adresu Agencije i Ministarstva, a obrađivači će dostaviti odgovore. Cijelu godinu planiraju da posvete NPCG koji će biti osnov za razumjevanje značaja zaštićenih područja. Kako je kazala, u tranzicionoj su zoni u odnosu na pristup zaštićenim područjima, te šta od njih možemo da dobijemo, a šta je zabranjeno. Razumije želje korisnika prostora. Organizovaće ako treba dodatne javne tribine i da tražimo rješenja.

**Bogavac Boban** predstavnik mještana privatne svojine Bjelasice sa katuna Dolovi Lalevića kazao je da su Studijom revizije ograničena prava svojine, onemogućena u potpunosti. Interesuje ga šta može i šta ne može, pita može li da sagradi štalu, pomoćne objekte, teistakao da niko ne želi tvrdnu gradnju samo prirodne materijale. To želi da se unese u Reviziju.

**Dragan Roganović** je objasnio da sve što želi lokalno stanovništvo a u cilju je razvoja svakako će biti pozitivno odgovoreno od strane upravljača. Moramo da imamo suptilan pristup ovom zaštićenom području.

**Branislav Jeknić** kazao je da je Studija u prirodnjačkom smislu odlična, u istorijskom smislu loša, nisu dobro određeni podaci te će s tim u vezi dostaviti podatke.

Pitao je zašto oko centralnog dijela imamo neku drugu zonu. Ne vidi svrhu bungalova. Svi ugostiteljski objekti treba da se dislociraju na Kraljevo kolo.

**Dragan Roganović** se zahvalio na sugestijama i kazao da će ispraviti određene istorijske podatke. Postoji infrastruktura koja je evidentirana na terenu u kome se nema nikakva namjera u budućem periodu razvijati osim rekonstrukcije i adaptacije.

**Novak Bogavac** (Hacijenda Bogavac) koji dolazi iz Mojkovca ima imanje na katunu Dolovi Lalevića. Koliko je upućen, u srcu NP je sve tvrda gradnja, sve odrađeno u tvrdoj gradnji i ima fotodokumentaciju, sve to na državnoj imovini, a njima na privatnom se ne dozvoljava.

**Dragan Roganović** je zaključio da su to su sve problemi koji treba da se rješavaju u skladu sa ingerencijama i nadležnostima.

**Jelena Pavićević** informisala je da je strateška komunikacija simbioza marketinga, odnosa sa javnošću i lobiranja. Primjetila je da su interesi učesnika Javne tribine jasno različiti, kao i da ova rasprava za koju su učesnici rekli da je dobro što se desila i da treba da okupi i više ljudi, pokazuje da rasprave treba da se dešavaju i imaju kontinuitet. Takođe je izvela zaključak da se na Javnoj tribini govori o nečemu što su posledice određene odluke ili rješenja ili određenog negodovanja koje potpuno razumije. Kazala je da je njena uloga u ovom procesu da na neki način osvijetli uzroke koji se često nalaze u nedostatku razumjevanja određenih interesa i nedostatku strategije, u smislu, *kuda se ide dalje*.

Takođe je istakla da je tema Biogradske gore jako značajna i može da se tretira, i kao tema jednog lokaliteta, i kao tema NP - NPCG, i kao tema opština koje imaju interesa od lokaliteta Biogradska gora, Kolašin, Berane i Mojkovac, odnosno, tema cijele Crne Gore. Konstatovala je da se CG na svim svojim nivoima i strukturama jako loše bavi *komiciranjem same sebe*. Istakla je da postoji jako puno ciljnih javnosti koji u procesu brendiranja države uopšte nisu svi uzeti u obzir.

Ono čime se ona bavi nije promocija jer toj promociji treba da prethodi apsolutno iskomuniciran interes svih, interes koji ne smije da bude protkan animozitetima i konfrontacijama koje će da eskaliraju, već treba da bude rezultat dijaloga, mjere, ukusa, znanja, i onim što je najvažnije, a to je, po njenom mišljenju, perspektiva.

Ukazala je na značaj procesa brendiranja proizvoda i regiona, u ovom slučaju NP, koji mora da bude rađen u saradnji institucija sistema zato što je to skup proces, strateški planiran, te da nijedan od subjekata koji se odnosi na jedan prirodni resurs ne može biti neko ko je potpuno izolovan.

Ukazala je da je nesporno da treba razgovarati o profitu, o prosperitetu, stvarati novu vrijednost, zdrav odnos i energije.

Dotakla se i teme najavljenog povećanja cijena ulaznica za NPCG, sa 3 eura na 5 eura uopšte ne dopada, ta cijena bi bila, po njenom, najmanje 12 – 15 eura. Posjetioći se čude zašto su cijene ulaznica niske, zato što ljudi imaju zadovoljstvo da ostave neki novac tamo gdje o tome neko brine jer održavati nacionalne parkove ne može se sa malo novca. Smatra da smo naše prirodne resurse pružali previše jeftino.

Zaključila je da strateško komuniciranje treba da je dio svih pristupa u razvoju poslovanja politika očuvanja prirode sredine, oni moraju da se odvijaju pod krovnom brendom.

Na kraju Javne rasprave **Arina Maroš** je podsjetila da se sve informacije u vezi sa Nacrtom studije revizije za Nacionalni park „Biogradska gora“ nalaze na sajtu Ministarstva te da se komentari u pisanoj formi mogu dostaviti putem pošte na adresu Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, „KOMENTARI NA STUDIJU REVIZIJE“, neposredno na pisarnici Ministarstva, ili na email: [prmepeg@gmail.com](mailto:prmepeg@gmail.com) i [arina.maras@mepg.gov.me](mailto:arina.maras@mepg.gov.me).

Javna tribina je završena u 13:30 h.

Zapisnik sa Javne tribine sačinila

**Marijana Džaković** stručna saradnica za medije u JPNPCG

E-mail: [marijanadzakovic@nparkovi.me](mailto:marijanadzakovic@nparkovi.me)



**Zapisnik sa stručnog okruglog stola u okviru Javne rasprave o Nacrtu Studije revizije za Nacionalni park „Biogradska gora“**

**Hotel Bianca, Kolašin**

**18.1.2023.**

U okviru Javne rasprave o Nacrtu Studije revizije za Nacionalni park „Biogradska gora“ koju je sprovelo Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma u saradnji sa Agencijom za zaštitu prirode i životne sredine u periodu od 08.12.2022. godine do 31.01.2023.godine, organizovan je stručni okrugli sto, 18.1.2023, u Hotelu Bianca, u Kolašinu, sa početkom u 10.00 časova.

Na ovom skupu učestvovali su predstavnici obrađivača Nacrta studije, resornog ministarstva, nadležnih institucija i organizacija, NVO organizacija, lokalnih preduzetnika i predstavnika zajednica sa prostora Opština Kolašin i Mojkovac.

Opšte napomene u vezi sa održavanjem Javne rasprave dala je **Arina Maraš** rukovoditeljka Direkcije za zaštićena područja resornog ministarstva. Podsjetila je da je Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, shodno članu 35 Zakona o zaštiti prirode, pokrenulo postupak izrade Studije revizije za Nacionalni park „Biogradska gora“, koju je pripremila Agencija za zaštitu prirode i životne sredine. S tim u vezi, 21.12.2022.godine održana je prva javna tribina u Centru za kulturu u Kolašinu. Ovaj skup imao je za cilj da privuče stručnu javnost i predstavnike lokalnih struktura i zajednica koje gravitiraju NP, da ih upozna sa Nacrtom studije i uključi u diskusiju, kao i da predstavi Studiju o postojećem stanju Biogradskog jezera i procesima koji mogu dovesti do njegove trajne devastacije. Studija je rezultat prve faze projekta Rehabilitacije Biogradskog jezera i to je dio IPA projekta Podrška u pripremi projekata u sektoru životna sredina i klimatske promjene.

Naglasila je da se sve informacije u vezi sa Nacrtom studije revizije za NP Biogradska gora nalaze na sajtu Ministarstva, te pozvala sve zainteresovane da komentare, pitanja i sugestije u pisanoj formi dostave putem pošte na adresu Opština koje gravitiraju prostoru NP, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i nadležnih institucija Agencije, JPNPCG-NP Biogradska gora.

Generalna direktorica Direktorata za prirodu **Tamara Brajović** pozdravila je učesnike skupa u svoje ime i ispred resornog ministarstva naglasivši da je očekivala veći odziv stručne javnosti. Podsjetila je da je prvi okrugli sto održan u Centru za kulturu bio posvećen predstavnicima lokalnih zajednica sa prostora NP. Pozvala je sve zainteresovane da daju komentare i sugestije kako bi se dobio kvalitetan dokument koji treba da bude osnova za dalje upravljanje i valorizaciju ovog zaštićenog područja.

Kako je istakla, NP Biogradska gora ima ogromne potencijale kao i svi vrijedni nacionalni parkovi CG, kao i da je Studija početna osnova za dalju valorizaciju i pripremu svih prostorno-planskih dokumenata koji su osnova kako bi ova Studija koja sad prepoznaje na pravi način zonaciju koja je jako važna i često puta se prepoznaje u javnosti kao neka vrsta ograničenja i stvara odnos konflikta. Zaista misli da okrugli stolovi moraju da daju odraz i da budu eho onoga što zaista zaštićeno područje ima kao takvo i da se ne prepoznaje kao ograničenje, nego kao nova mogućnost. Drago joj je što su na ovom skupu prisutni i ovoga puta stanovnici i korisnici NP i predstavnici lokalnih zajednica, koji su već dobili sugestije i komentare u pisanoj formi, i pozvala ih da i ovoga puta u okviru okruglog stola daju svoje sugestije i komentare i podijele ih sa stručnom javnosti.



Naglasila je da je Ministarstvo ove godine zajedno sa Agencijom koja je nadležna za pripremu studija revizija svih nacionalnih parkova, planiralo da ova godina bude prvenstveno namijenjena revizijama nacionalnih parkova. Ujedno je iskoristila priliku da najavi da će vrlo brzo biti objavljene i Studija revizije za NP Durmitor, nakon toga u zavisnosti od dinamike pripreme Studija, očekuje se Studija revizije za NP Skadarsko jezero i NP Lovćen.

Takođe je pozvala da se zainteresovani uključe u sve te procese naglasivši da imaju u planu da ti procesi budu transparentni i imaju veći krug konsultacija. Svaki nacionalni park ima svoje specifičnosti i u odnosu na to se moraju odrediti i na taj način ih posmatrati do konačne odluke i prihvatanja Studije zaštite, te onda ući, pošto je to jedini formalno pravni put ka konačnom uspostavljanju i korišćenju Studije kao takve, jeste izrada prostorno-planske dokumentacije. S tim u vezi, pozvala je da oni budu generator promjene, da zaštita prirode bude zaista inicijator izmjena prostorno-planskih dokumentacija za ovakva područja jer je to baza i glavni kriterijum za dalju valorizaciju tih prostora.

Nakon uvodnog izlaganja, održane su dvije prezentacije, prva vezana za Nacrt Studije revizije za Nacionalni park „Biogradska gora“ koju je prezentovao **Dragan Roganović** iz EPA i koordinator izrade Nacrta Studije, te druga koju je prezentovao **Vladan Dubljević** koordinator „Studije o postojećem stanju Biogradskog jezera i procesima koji mogu dovesti do njegove trajne devastacije“.

Koordinator izrade Studije revizije **Dragan Roganović** je kazao da je osnova za postupak revizije zaštićenih područja definisana članom 35 i članom 114 Zakona o zaštiti Reviziji zaštićenog područja NP „Biogradska gora“ kojoj se pristupilo radi usaglašavanja mjera i režima zaštite sa važećim propisima, u cilju obnove i ažuriranja podataka i zbog potrebe unaprjeđenja ukupnog ambijenta. Kako je naglasio, predložene promjene granice i režima zaštite, kao i primjena principa zaštite (aktivnosti) unutar Nacionalnog parka se zasnivaju na potrebama stroge zaštite bukove prašume i uvećanju stepena zaštite glacialnih jezera i planinskih livada i pašnjaka u cilju njihove revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja.

Podsjetio je na istorijat zaštite NP Biogradska gora koje se kao zaštićeno područje, štiti, čuva i unapređuje od 1878. godine, zakonima kao i drugim propisima i aktima, te da je Prezidium Narodne skupštine Crne Gore donio Zakon o Nacionalnim parkovima 1952. godine kojim je „Biogradska gora“ zajedno sa „Lovćenom“ i „Durmitorom“ proglašena Nacionalnim parkom. U vezi sa postojećim stanjem prirodnih resursa istakao je da je najznačajnija prirodna vrijednost parka prašuma Biogradska gora, koja spada u red onih koje će se (prema kriterijumu IX) naći na UNESCO listi zaštićenih bukovih prašuma u Evropi. Takođe je ukazao na nacionalnu i međunarodnu zaštitu istakavši da područje „Bjelasice“ odnosno, Nacionalni park „Biogradska gora“ pripada EMERALD mreži područja u Crnoj Gori, te da se nalazi na listi IPA i IBA područja.

Zatim je prezentovao segmente od značaja za NP kao što su: Geografski položaj, Površina i zone zaštite, Struktura vlasništva u NP, Postojeće stanje prirodnih resursa, Biljne vrste i staništa, Insekti, Puževi, Vodozemci i gmizavci, Ptice, Sisari, Režimi zaštite, Ocjena stanja životne sredine, Ugroženost Biogradskog jezera i negativni uticaji na ostala jezera u Nacionalnom parku, Aerozagađenje u prašumi bukve Faktori koji utiču na faunu, Perspektive održivog razvoja, Pozitivni efekti zaštite i Potrebni koraci.

**Vladan Dubljević** održao je prezentaciju „Studije o postojećem stanju Biogradskog jezera i procesima koji mogu dovesti do njegove trajne devastacije“. Napomenuo je da kada su krenuli u posao i istraživanja, mislili su da sve znaju i da su upoznati sa tim šta se dešava na Biogradskom jezeru. Međutim, imali su parcijalne informacije koje nisu dale mogućnost da sagledaju kompletnu sliku. Pristupili su prikupljanju postojeće dokumentacije, odnosno svega onoga do čega su mogli da dođu. S tim u vezi, dat je pregled



postojeće dokumentacije. Kazao je da su se svi ljudi parcijalno bavili ovom problematikom i pojedinim stvarima, da se neko bavio Jezeršticom, neko njenom sanacijom, neko batrimetrijom, ali nije bilo sistematskog pristupa da se utvrde sve činjenice koje su dovele do ovih procesa u Biogradskom jezeru. Takođe je istakao da je, ipak, Biogradsko jezero za razliku od drugih destinacija u CG, prirodno bogatstvo koje je ostalo sačuvano od antropogenog faktora. U tom pravcu, postavio je pitanje kako stopirati nešto što je prirodni proces, a prirodu nije lako usporiti, zaustaviti. Da bi to pokušali, smatra da mora da se razumije šta se sve tu dešava.

Tokom izlaganja, između ostalog, objasnio je procese koji dovode do gubitka vode Biogradskog jezera, te tri jasno izdiferencirana problema u okviru zone Biogradskog jezera koje treba sanirati: Problem zasipanja jezera erodovanim materijalom koji donose Biogradska rijeka i Lalev potok; Problem poniranja jezerskih voda kroz serije ponora koji se nalaze po dnu jezera i Problem progresivne erozije u kanjonu Jezerštica.

Kada je riječ o sanaciji Biogradskog jezera, kazao je da se treba voditi po principu 'Ništa nije gotovo dok sve nije gotovo', a zatim je informisao o sedam faza ovog projekta. Ako se uzme u obzir činjenica da je završetak ove Studije, završetak I faze realizacije projekata sanacije, do konačnog završetka planirano je nekoliko faza. Kako je kazao, stigli su do II faze „Dopuna postojećih podloga i izrada novih nedostajućih, kao i pisanje Projektnog zadatka za izradu Idejnog rješenja integralne sanacije Biogradskog jezera“. Nakon toga slijedi, Raspisivanje međunarodnog nagradnog konkursa za izbor najboljeg Idejnog rješenja integralne sanacije Biogradskog jezera i izbor najboljeg rješenja; Izrada procjene uticaja na životnu sredinu za Idejno rješenje integralne sanacije Biogradskog jezera; Izrada Glavnog projekta sanacije, Raspisivanje tendera za sanaciju Biogradskog jezera, te Izvođenje radova i trajna sanacija Biogradskog jezera.

S tim u vezi, **Dina Skarep** skrenula je pažnju da je počela druga faza Projekta, da je obezbijeđeno finansiranje za stvaranje daljih neophodnih podloga u cilju sagledavanja procesa koji se dešavaju na Biogradskom jezeru. Napominje da su to preliminarni zaključci naučno potkovan, ali ne do kraja dokazani. S tim u vezi, da bi se sve dokazalo, potreban je još čitav niz istraživanja koja su se pojavila u toku prezentacije, ali kako vrijeme ističe, imaće priliku da kad se završi druga faza i kad se prikupe svi podaci, ponovo naprave prezentaciju kao što su prošle godine u junu napravili prezentaciju ove Studije. Takođe je htjela da istakne ispred ministarstva i Direktorata za zaštitu prirode, uslovno rečeno, filozofski karakter rasprave, te pitanje da li i treba li nešto da se radi s Biogradskim jezerom. Smatra da je to jedan potpuno prirodni proces, jedan put koji treba da se odabere i bude zasnovan na adekvatnim podlogama, naučno dokazanim podacima i sa druge strane, nekim smjernicama razvoja koje treba da odaberu, te da zaista misli da je pitanje vrlo filozofsko. Šta je vizija razvoja i da li treba da se utiče na prirodne procese, te da li mogu da pronađu rješenja inženjerska koja upravljaju procesima, a ne zaustavljaju ih. Smatra da ih je vrlo teško zaustaviti, ali da se možda može govoriti o upravljanju procesima koja se događaju na Biogradskom jezeru.

Ispred NVO CZIP **Jovana Janjušević** postavila je pitanje da li je u okviru projekta predviđena kost benefit analiza kako bi se vidjelo da li je uopšte isplativo investirati ovako velike projekte koji bi usporavali prirodne procese smatrajući da je zaustavljanje ovakvih procesa degradacije i gubitka jezera, izuzetno skup projekat za državu.

S tim u vezi, **Dina Skarep** je objasnila da bi to bilo neophodno i da bi to bila treća faza, da bi samo idejno rješenje moralo da bude podložno bilo kakvoj analizi troškova i održivosti rješenja. U ovom trenutku fokus su stavili na ovu fazu kreiranja neophodnih podloga i upoznavanja prirode procesa i svega što je potrebno da bi došli do eventualnog idejnog rješenja i njegove analize koliko bi to koštalo i da li su to postupci koji





zahtijevaju djelovanje na nivou svake godine ili su jednokratne investicije. U ovom trenutku mogu samo da pretpostave koja bi to rješenja mogla biti. **Vladan Dubljević** misli da se ne radi o ogromnim sredstvima i da se realno može završiti, te da postoje načini koji se mogu riješiti.

**Dina Sakrep** je objasnila da postoji vrlo važan aspekt ovog projekta sa druge strane, ukazujući da to jeste prirodan proces glečerska jezera su u fazi nestajanja u Crnoj Gori, ali to ima dodatni bitan faktor, intenziviranje bujičnih tokova, period intenzivnih suša i period intenzivnih padavina, pospješuje i ubrzava sve procese u Biogradskom jezeru. Ovaj projekat treba u budućnosti posmatrati kroz prizmu adaptacije na klimatske promjene. Samim tim, smatra da će fondovi mogli biti dostupni za valorizaciju daljih aktivnosti i za implementaciju rješenja, smatra da će novca biti a da ne mora nužno da bude iz državne kase, To je njihov pravac razmišljanja za budućnost, ne treba budžet opterećivati tim sredstvima, jer smatra da će biti na raspolaganju i drugi fondovi.

**Dragiša Dožić** nekadašnji direktor NP Biogradska gora i na rukovodećim funkcijama u opštini Kolašin, stalno je pratio rad i razvoj NP bez obzira gdje je radio. Kako je kazao, svaka tema i rečenica i problem zaslužuju pažnju. Podsjetio je na naučni skup organizovan 90-tih godina i Zbornik radova koji je imao multidisciplinarni pristup prirodnim i društvenim vrijednostima NP a što je uključivalo posebno pitanje sanacije Biogradskog jezera.

Kako je kazao, on je kao Kolašinci zburjen sa tim da li smo mi kao društvo kao sistem, kao Vlada, spremni da se upustimo u borbu sa prirodnim procesima s obzirom na mišljenja sa okruglog stola da treba prepuštiti prirodni proces i nestanak jezera. Dožić smatra da treba početi od definicije da je Nacionalni park - prašuma i Biogradsko jezero, i da su tu osnovne izvorne vrijednosti koje ga preporučuju za upis na Listu Svjetske prirodne i kulturne baštine UNESCO, podsjetivši da je projektom upisa rukovodio čuveni biolog i ekolog i najbolji poznavalac Bjelasice, prof.dr Radomir Lakušić. U tom pravcu postavio je pitanje dokle se stiglo sa nominacijom NP Biogradska gora na Listu UNESCO.

Takođe se osvrnuo na komentar sa okruglog stola da 'antropogeni faktor nije značajnije uticao da se očuva Biogradsko jezero'. S tim u vezi, podsjetio je da je u njegovo vrijeme, predsjednik SREZ-a Kolašina, napravio na mjestu gdje iz jezera ističe Jezerštica, betonsku pregradu sa dobrom namjerom da se što više nivo jezera u toku ljeta zadržava kako bi jezero bilo podesno za upotrebu čamaca. Međutim, geolozi i drugi stručnjaci, znali su da se gradnjom te pregrade kubatura jezera povećava, a time i pritisak na ponore na sjeverozapadu jezera, a oni se poslije pojavljuju sredinom toka rijeke Jezerštica kao dva izvora.

Podsjetio da postoje tri destruktivna procesa koja ugrožavaju Jezero, Biogradska rijeka koja ga formira i nanosi ogromni materijal, ponori u jezeru i rijeka koja otiče iz jezera. Tadašnji nadležni subjekti opredjellili su se, usljed nedostatka sredstava, da se tretira samo jedan, i to ponori.

Takođe je postavio pitanje zašto nije nastavljano, odnosno zašto je obustavljen postupak nominacije NP Biogradska gora na Listu UNESCO kada su eksperti priveli ovaj proces kraju prema normativima UNESCO-a 1997.godine. Da li je elaborat koji je predvodio prof. Radomir Lakušić bio dovoljan da legitimise sve vrijednosti NP da Biogradska gora ispunjava kriterijume UNESCO-a.

Kazao je da na to pitanje ne može dobiti odgovor i da treba neko da snosi krivicu zbog neupisa Biogradske gore na Listu UNESCO, što prašuma više nije mjesto samo za naučna istraživanja, nego se i krivolov odvija, beru ljekovita bilja, turisti neorganizovano koriste NP. Zaključio je izlaganje da treba, a to su sugerisali i stručnjaci u ranijem periodu, da sve objekte sa Biogradskog jezera dislocirati na Kraljevo kolo.



**Vladan Dubljević** je kazao da je upoznat sa svim postojećim dokumentima koji se odnose na problematiku Biogradskog jezera, te da je pročitao sve iz Zbornika o kojem je govorio Dožić i pročitao je svu prepisku sa Geološkim zavodom i ugovorima koji su zaključeni. S tim u vezi, podsjetio je da tada nije bilo sredstava da se realizuju radovi koji su bili planirani. Naglasio je da ono što danas rade, predstavlja logičan nastavak onoga što je tada započeto, te ponovio da su se posvetili onome što je rađeno u prethodnom periodu.

**Aleksandar Dragičević** iz KOR-a se zahvalio na razumljivoj prezentaciji i takođe je mišljenja da je vrlo jasno da su klimatske promjene te koje dovode do nestanka Biogradskog jezera. Takođe je postavio pitanje da li su nadležni u procesu izrade ili da li imaju u planu komunikaciju sa UNESCO-m i IUCN-om jer su oni jako rigorozni kada je u pitanju miješanje u prirodne tokove i neki vid usporavanja procesa. S tim u vezi, **Dubljević** je kazao da nije upoznat sa tim i da je to pitanje za državne organe. **Dina Skarep** kao neko ko je vodio projekat ispred ministarstva je objasnila da treba krenuti od nacionalnih zakonskih rješenja da bez radnje i aktivnosti ništa neće uraditi u nacionalnom parku, a da ne priča o međunarodnim obavezama. U ovom trenutku još uvijek nisu došli do toga da u potpunosti objasne procese i naučno ih dokažu činjenicama kako bi mogli da razmišljaju o rješenjima i obrate se međunarodnim i nacionalnim institucijama koje takođe treba da podrže sve te procese. U ovom trenutku planiraju određene aktivnosti za koje će se, za početak, obratiti EPA za radnje i aktivnosti u zaštićenom području, jer bez obzira što te aktivnosti zasigurno ne ometaju NP, to je njihova zakonska obaveza.

Šef Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj **Aleksandar Mijović** u vezi sa UNESCO-m kazao je da je prošlo već tri godine kada je manji tim radio dokumentaciju za nominaciju za UNESCO. U kontekstu toga i jezera, delegacija međunarodnih stručnjaka UNESCO-a išli su na teren NP i svakako upoznati sa problemom jezera i oticanja. Na naše pitanje u vezi samog jezera, dali su prilično fleksibilan odgovor, a ticalo se toga da, svakako postoji jaka ekološka veza i povezanost prašume i jezera, ali za njih samo jezero nije toliki fenomen, nego prašuma. Sagledali su terensku situaciju oko jezera, oni čak u tom trenutku nisu imali nikakav problem da se čak radi rigidnija i grublja intervencija na prostoru samog Biogradskog jezera. To je značajno sa aspekta UNESCO-a i nominacije, jezero nije kritična tačka kada je u pitanju bukova šuma.

S tim u vezi, **Tamara Brajović** se zahvalila Mijoviću na lijepom objašnjenju i podsjetila da su već komentarisali na prethodnoj javnoj tribini da je ministarstvo pokrenulo i intenziviralo proces nominacije bukovih šuma koji je nažalost dosta spor, te zahtijeva dosta procedura, administrativnih, tehničkih, ali iz direktne komunikacije sa Savjetom UNESCO-a je proizvod i ovakva vrsta zonacije. Jer je jedan od njihovih uslova za potencijalnu nominaciju na njihovu Listu bila upravo ovakva zonacija kao što je i prenešena i definisana Studijom, dok će dalje biti u obavezi da ispune još neke kriterijume koji se direktno naslanjaju i direktno su propisani našim zakonom. Kako je objasnila, da bi formalno pravno imali konačnu zaštitu koja će kao takva biti primjenljiva i zonaciju, moramo imati izrađen Prostorni plan za NP Biogradska gora i sa jasno definisanim planom razvoja turizma i turističkih kapaciteta na ovom području. To su glavna očekivanja i inputi od strane UNESCO-a. Sve što je bilo do ministarstva je poslato vanjskim poslovima i ambasadama i sad je na njima da izvrše dalju komunikaciju sa Savjetom.

**Veselin Luburić** je istakao da je dobro što su održane prezentacije dvije Studije. U vezi sa Studijom zaštite odnosno rehabilitacije Biogradskog jezera ima apsolutno povjerenje u njihovu metodologiju i način rada. Ne bi se složio sa pitanjima koja su vjerovatno dobronamjerna, šta će se desiti, koliko će koštati rehabilitacija Biogradskog jezera jer smatra da država za ovo mora imati para. Za njega to nije filozofsko, već civilizacijsko pitanje, jer su se nakon svega opredjelili da se jezero čuva kao fenomen. Postavio je retoričko pitanje, šta se dešava kada su hidrološke prilike takve kada u avgustu postoji istorijski minimum,



te je vodostaj na nevjerovatno prihvatljivom nivou, da nakon svih procesa koji će uslijediti i završetka svih faza, to što će se projektom definisati, neke mjere moraju biti senzitivne i moraju uvažavati integritet zaštite prostora, će se morati sprovesti kako bi se usporio proces, odnosno bolje upravljalo određenim procesima.

U vezi sa Studijom revizije za NP Biogradska gora, kazao je da su u JPNPCG imali sastanak i više razgovora, te će s tim u vezi poslati komentare i sugestije pisanim putem. Komentarišući Studiju revizije, po njemu koji po vokaciji nije biolog ali ima kompleksna znanja o temi, kazao je da Studija ima dosta dobrih stvari po pitanju biodiverziteta, dosta dobrih stvari i novih informacija dobrih kao uvertira za novu prostorno-plansku dokumentaciju. Ono što smatra da je sistemski propust u Studiji je to da nije tretirano pitanje održivog razvoja na pravi način jer NP i sva zaštićena područja moraju da imaju balans između zaštite koja jeste po prirodi stvari drugačija i specifičnija u NP Biogradska gora u odnosu na ostale nacionalne parkove, te čini mu se da je taj segment u potpunosti izostao. Kaže da se vidi da nije bilo planera, vidi se da nije uključena ekonomska struka, da su određene stvari koje se tiču turističke ponude date paušalno, izostala komponenta koja bi napravila uvertiru za diversifikaciju turističke ponude upravo iz razloga kako bi se rasteretila zona oko jezera od pritiska posjetilaca, te kako bi se šira zona pogotovo misli na katunska naselja, naslonila dalji razvoj turizma. Takođe nije uzet aspekt koji je značajan u tom dijelu, a to je demografija koja nedostaje u ovom dijelu kada je riječ o širem prostoru. Kada je riječ o prirodnim komponentama, izostala je komponenta koja se odnosi na klimatske promjene, tako da misli da je to uzročno posleđična veza sa onim što se dešava oko aerozagađenja, različitih temperaturnih pojava, tokom zimskih i ljetnjih mjeseci koje uzrokuju hidrološke prilike takve kakve jesu i imaju implikacije posebno na glečerska jezera.

Ono što smatra ključnim, vidi da je Studija dala određeni prijedlog vezano za zonaciju. Kao upravljači se u načelu slažu da druga zona zaštite ima 51 odsto, prva zona zaštite 48,5 odsto, ali se ne slažu da treća zona zaštite ima svega 0,5 odsto. Kako je objasnio postoji zatečeno stanje, zna se tačno šta se po IUCN-u može raditi u zonama zaštite. S tim u vezi, u trećoj zoni je dato samo jedno naselje. Smatra da je postojeći prostorni plan posebne namjene, samo prepisati to rješenje, u treću zonu zaštite da uđu oni objekti koji su stalnog karaktera, prije svega, misli na restoran. Kako je kazao, hipotetički da ti objekti ne postoje, on bi zagovarao tezu da oni budu u prvoj zoni zaštite, ali s obzirom da postoje, misli da bi upravljače limitiralo to što bi se oni nalazili u drugoj zoni, misli da se integritet zaštite neće narušiti time što bi to bilo u trećoj zoni zaštite. Duboko je ubjeđen da je u pravu i da bi to potvrdio svako ko se bavi prostornim planiranjem i ima esencijalna znanja o tim stvarima.

U vezi sa lovstvom, smatra da Studija treba da da određene preporuke i jasne smjernice da se bafer zona od 13.856 hektara zaštitne zone ne koristi kao lovno područje kojim trenutno upravlja Uprava za gazdovanje šumama i lovstvo. Misli da su prevelike lovne jedinice površine koje iznose preko 100.000 hektara, te da one neće ništa izgubiti ukoliko 13.000 hektara bude izuzeto iz lovnog područja, ukoliko bafer zona ne bude čista kao tampon zona čime će se zaista štititi sve ono što je u pitanju zaštita krovnih vrsta biodiverzieteta. S tim u vezi, podsjetio je na incidente koji se dešavaju posljednje dvije godine, što je posledica formalno izbrisane bafer zone, te što se formalno granica parka poklapa sa onim što je zona lovstva i onim što upravlja Uprava za gazdovanje šumama i lovištima u Crnoj Gori.

**Jovana Janjušević** smatra skandaloznim da upravljač ispred Nacionalnih parkova traži da se smanjuje režim zaštite, te to da se treća zona proširi uzimanjem od prve i druge zone. Kako je istakla, izuzetno se protivi svemu što je g-din Luburić kazao, te to da se krši sa zdravim razumom i nada se da će Agencija za zaštitu prirode i životne sredine koja je uradila kvalitetnu Studiju revizije čvrsto stajati iza svojih stavova.



**Tamara Brajović** je pozvala sve učesnike skupa da budu konstruktivni i da biraju način komunikacije, da se fokusiraju na činjenice, a to su dvije Studije, da svi daju komentare i sugestije kako bi se dobio kvalitetan dokument za dalju valorizaciju i korišćenje ovog područja u održive svrhe. Isto tako, ponovila je da će ministarstvo, ukoliko se procijeni da je neophodno kako za ovaj nacionalni park, tako i za ostale nacionalne parkove, organizovati još jednu tribinu, još jedan skup.

**Milić Mićko Ćurović** sa Biotehničkog fakulteta Univerziteta Crne Gore u vezi sa Studijom revizije NP Biogradska gora komentarisao je nekoliko stavki. Kazao je da u NP, baš u rezervatu postoje dva sjemenska objekta. U prezentaciji Roganovića u prvoj zoni zaštite ne mogu da se komercijalno koriste šumski kompleksi. Međutim, za razmišljanje da se eventualno ili izuzmu ti objekti iz prve zone ili ne produžavati. Vezano za inicijativu UNESKO da se posebno stare bukove šume stave na UNESKO Listu, u zoni NP Biogradska gora mjerenje tih šuma rađeno je prije 2017.godine ali metodom klastera i nije utvrđeno gdje su tačno granice pojedinih šumskih zajednica. Onda bi u samoj Studiji revizije trebalo apostrifirati da bi se tačno znalo gdje su tačno granice pojedinih šumskih ekosistema. Vezano za stare šume Evrope i Evropsku strategiju razvoja šuma da će one morati da budu označene u NP i to treba imati u vidu da će to biti obaveza da imamo taj katastar starih šuma.

Takođe vezano za lovna područja, Uprava za šume gazduje lovištima u državnom vlasništvu, to su lovišta posebne namjene, to nisu ova koja su rubna u Biogradskoj gori, već Ministarstvo šumarstva i poljoprivrede, oni to daju korisnicima lovišta na korišćenje na deset godina. Svako lovište ima lovno i nelovno područje i to lovno područje treba udaljiti i insistirati na reviziji zoniranja u samom lovištu. Elaborat o ustanovljavanju lovišta i Odluka Vlade je iz 2011.godine tako da bi i to trebalo revidovati da se kao lovne površine izuzmu ovi djelovi koji su rubni koji su blizu NP.

**Dragan Roganović** je kazao da ne postoji nikakvo ograničenje da se to sjeme može i dalje koristiti, zona koja je definisana ne može da utiče na to, samo da se vidi procedura i da se iskoordinira. Kad su u pitanju ekosistemi i staništa, informisao je da su ona 2019. godine potpuno kartirana tako da postoje jasni podaci za svaki kvadratni metar. Kad je u pitanju lovstvo, potpuno je saglasan sa tim da čitava bafer zona ne treba da bude, ali se moraju o svemu dogovarati jer postoje zakonske osnove ili da mijenjaju zakonske osnove čime bi onemogućili korišćenje divljači na prostoru koji je neposredno uz NP na jedan, kako je kazao Ćulafić, izuzetno nekorektan način korišćenje lovne divljači, i u tom smislu da vide kako to da unaprijede.

U vezi sa komentarima na svoje izlaganje, **Veselin Luburić** ističe da ima svoj stav i pravo na mišljenje, kao i da ono što je diskutovao ne smatra skandaloznim, smatra da ima pravo na svoj stav koji je naučno utemeljen jer nije ništa tražio što nije postojalo do sada. Ostaje pri svom stavu i moli ministarstvo da vode računa da se zaposlenima u njihovim institucijama, predstavnici NVO više nikada ne obraćaju na nekorektan način.

**Božidar Janketić** vlasnik kampa u katunu Dolovi na relaciji NP Biogradska gora. Zahvalio se Luburiću jer je otvorio temu koja je dugo trebala da se otvori i podržava ga što razmišlja u tom pravcu. Kako je istakao posjeduje privatnu imovinu u NP i bavi se turizmom, ugostiteljstvom i poljoprivredom, ovom Revizijom njegovo imanje je u drugoj zoni a putni pravac u prvoj. Samim tim, postavio je par pitanja. Iz njegove perspektive, revizijom ne može govoriti o razvoju lokalne ekonomije, smatra da je jedino rješenje širenje treće zone kako bi nastavili sa radom. Postavio je pitanje, kako valorizovati sa prvom i drugom zonom, kako podstaći razvoj stočarstva, poljoprivrede i turizma, kako podstaći lokalnu ekonomiju a da pri tom putni pravac u prvoj zoni se ne može rekonstruisati, u drugoj zoni se ne mogu graditi objekti za razvoj turizma i ugostiteljstva i stočarstva, kako prije svega govoriti o stočarstvu kad šuma zauzme svake godine



jedan dio pašnjaka, a u drugoj zoni zaštite, ne mogu te šume i pašnjake obrušavati. Smatra da ne može da nastavi sa razvojem svog domaćinstva zbog prepreka koje druga zona ograničava. Napomenuo je da prije 92. godine nisu bili u granicama NP. Niko ih nije obavjestio da su u nekoj zoni zaštite. Kazao je da ne mogu postići razvoj na način kako je definisano Studijom. Postavio je nekoliko pitanja, kako će se spriječiti šumski požar ako nema razvijenih puteva, kako spriječiti širenje šume ako ista ulazi u drugi stepen zaštite. S tim u vezi želi odgovore koji se mogu primjeniti u praksi. Smatra da treba ukrstiti razne struke, turizmologe, građevince i biologe kako bi se došlo do rješenja.

**Dragan Roganović** je istakao da ne postoje prepreke već ciljevi razvoja zaštićenog područja, sve što je zaštićeno područje je osnova za razvijanje biznisa. Taj isti biznis na drugom mjestu ne može tako privući i realizovati se kao u NP. Ono što je cilj kada su u pitanju povremena stanovanja ili katuni jeste da se nastavi baviti stočarstvom, i ne da je to nepoželjno, već vrlo poželjno u cilju promocije samog prostora i valorizacije. Takođe je kazao da ako je šuma krenula, to ne može za jednu godinu, već to znači da ta livada nije košena. Kazao je da postoji jedna stvar koja jeste krucijalna, a to je da zaštićena područja u CG bilježe rast i prihode koji moraju da se stave kroz legalne tokove sa onim studijama i svim preporukama koje treba uraditi i da se vidi način na koji zaštićena područja funkcionišu. Naš cilj je da razvijamo lokalnu ekonomiju ekonomiju koja okružuje NP Biogradska gora i time pospješimo razvoj. Sve što je potrebno vlasnicima treba u konsultacijama izaći u susret ali sve ono što je dobra praksa a to su zaštićena područja koja privlače sve veći broj ljudi i to je suština osvrta na sve. Takođe je objasnio da više ne postoji mogućnost druge zone u okviru treće, to više ne može. Cilj je uživati u prirodi i da niko ne smeta.

**Tamara Brajović** je u vezi sa komentarom Janketića kazala da to što imaju svoje imanje i ono čime se bave je jako lijepo i predstavlja jedan od vidova valorizacije zaštićenog područja NP. Takođe smatra da nismo dovoljno edukovani, te da u Crnoj Gori ne postoji dovoljno znanja o drugim mogućnostima jer postoji ogroman broj sjajnih načina valorizacije a koji istovremeno ne podrazumjevaju izgradnju hotela ili turističkih kapaciteta, te da se veliki broj ljudi u svijetu bavi turizmom u zaštićenim području i da imaju ogromne benefite kao i sama država koja ih na neki način subvencionira. S tim u vezi, uvjerena je da predstavnici lokalnih zajednica sa svojom idejom i vizijom razvoja sigurno mogu da napreduju, te ističe da je stočarstvo i poljoprivreda u drugoj zoni u kojoj je to imanje, više je nego dobrodošlo. Ako bi dozvolili da svi koji žele da se isključivo bave turizmom i grade u NP, garantuje da onda tu za deset godina ne bilo turista koji sada dolaze zbog mira i ljepote. Kako je kazala, cilj ministarstva je cilj podsticanje lokalnog stanovništva jer su oni zaslužni za održavanje vrijednosti NP. Pozvala je da svi zainteresovani dođu u ministarstvo sa svojom idejom i usmjere je u održivi razvoj.

Takođe je u vezi sa komentarom Luburića kazala da treba voditi računa kada se na skupu istupa kao građanin i kao zaposleni, jer smatra da nije za očekivati da predstavnik upravljača kaže da druga zona bude u okviru treće.

**Luka Bulatović**, vlasnik kompanije TA Eksploror koja u zaštićenim područjima obavlja turističko-ugostiteljske djelatnosti, zahvalio se na prezentacijama i komentarima i drago mu je što je učesnik skupa. Smatra da prostor NP treba zaštititi i tu nema pogovora. Međutim, smatra da ljudi nisu pročitali osnovne akte na osnovu čega se sve to bazira. Ističe da se ne može zažmuriti na ono što je rađeno u prethodnim godinama. Takođe je saglasan da se ne može srediti sve sa malim parama kada je riječ o sanaciji i rehabilitaciji Biogradskog jezera. Te pita kako će se to srediti, da li se prostor bolje čuva prvom, drugom ili trećom zonom. On smatra da se jedan prostor čuva isključivo infrastrukturom. Naveo je, između ostalih, primjer Durmitorskog prstena za čiji je obilazak potrebno pet sati, a da nema toaleta. Smatra da je bitna infrastruktura za turiste, planinare, da su potrebna skloništa, toaleti, itd. Tvrdi da druga zona ne predviđa



nikakve objekte, nema poljoprivrede, te pita kako se grade objekti u zaštićenim područjima, ko može da ih gradi, i ko pravi planove. Takođe naglašava da svi kažu da je NP dragulj, ali treba razmisliti o protivpožarnoj mreži, te da ako se planira povećanje cijena ulaznica u NP, onda treba i nešto uraditi za taj dragulj. Smatra da treba da gledamo ovaj prostor na drugačiji način, ali tvrdi da bez infrastrukture nema zaštite. Moramo da razumijemo lokalce, jer kako će neki prostor generisati ljude ako u tom prostoru ne možete da stvarate neku ekonomsku vrijednost i oko njega, podsjetivši da sve što se nalazi na Biogradskom jezeru je državno vlasništvo.

Direktorica NP Biogradska gora **Marija Dulović** pozdravila je učesnike okruglog stola naglasivši da joj je drago što su prisutni stručnjaci iz različitih oblasti kao i da je očekivala veći broj kako bi dali svoje mišljenje i na adekvatan način prokomentarisali Studiju. Po struci je turizmolog i nema dovoljno znanja o nekim stvarima koje su predstavljene Studijom, ali je neko ko je sa terena i voljela bi da se uvažavaju mišljenja ljudi sa terena, a to su ljudi koji rukovode Parkom, nadzornici koji štite taj Park i lokalno stanovništvo. Asolutno se slaže sa kolegom Luburićem i kolegama koji su iznijeli stav da treba da se vrati zaštitna zona Biogradske gore jer je to njima u praksi veoma bitno. Lovištima je data na upravljanje ta zona oko samog NP jer oni se ne bave uzgojem i zaštitom divljači već se bave isključivo krivolovom i svi znaju u koje svrhe. Nada se da će se razmotriti opcija postavljanja zaštitne zone, naglasivši da u praksi ove zaštitne zone nema. Smatra da ukoliko bi imali zaštitnu zonu ne bi imali toliko problema u Parku sa krivolovcima. U NP se trude da štite NP na najbolji mogući način i misli da ga rade adekvatno i nemaju apsolutnu podršku institucija i organizacija. Moramo zaštititi prirodu na najbolji mogući način. Razumije zahtjeve predstavnika lokalnih zajednica iz katuna koji traže treću zonu radi lakše administracije. Kako je kazala, niko gore ne može da sagradi hotel od pet zvjezdica, niti će.

*Zatim je direktorica NP komentarisala Studiju na 240.strani.* Na strani 240 u obrazloženju u vezi Mjera i uslova zaštite i unapređenja u okviru II zone zaštite, navedeno je da se zabranjuje „Bilo koji oblik komercijalne djelatnosti i eksploatacije prirodnih resursa koji remeti primarne vrijednosti prirodnih staništa, populacija, ekosistema, obilježja predjela i objekata geonasljeđa;“

Pročitala je Komentar NP: Obzirom da se u ovoj zoni nalaze objekti koji se nalaze u okolini Biogradskoj jezera a koji su u vlasništvu NP Biogradska gora, i izdati u dugoročni zakup, kao što je npr restoran koji primarno ima komercijalnu djelatnost, treba obratiti pažnju na formulaciju ovakve zabrane, ukoliko se zabrana odnosi na komercijalnu djelatnost eksploatacije prirodnih resursa onda tako i navesti bez veznika „i“ jer u ovom slučaju se formulacija odnosi na sve komercijalne djelatnosti.

**Tamara Brajović** vezano za lovišta kazala je da je zaštitna zona postoji i da je definisana i tu nema nikave dileme. Ono što će preispitati jeste relevantnost, odnosno da li su u ovom momentu na snazi programi lovišta koji se poklapaju svojom površinom sa zaštitnom zonom. Treba tražiti, nakon isteka njihove važnosti da se oni isključe, da kao takvi ne mogu obuhvatati prostor zaštitne zone NP Biogradska gora. Jedino pravo rješenje koje će imati utemeljenje jeste to da zaštitna zona u kontekstu lova ne može da bude zona lova. Te da u vezi sa kontrolom lova, upravljač ima pravo u skladu sa svojim nadležnostima kontrolišu prostor i da se odredi pojas u zaštitnoj zoni Planom upravljanja da se jasno definiše 100 – 200 – 300 metara do granice da ne može da se lovi. Smatra da bi najefikasnije bilo isključivanje uopšte mogućnosti lova u zaštitnoj zoni. To treba vidjeti sa Ministarstvom poljoprivrede i daljih izdavanja lovniha osnova.

**Dragićević** je dodao da postoje i slučajevi erozije zbog legalne i ilegalne sječe i na tome treba poraditi u skladu sa ovim za lovstvo.



**Direktorica NP Biogradska gora** je takođe komentarisala tekst Studuije na strani 241, navedeno je da je u okviru II zone zaštite dozvoljena „rekonstrukcija postojedih objekata (tradicionalni vid gradnje uz korišćenje prirodnih materijala) za potrebe očuvanja i razvijanja tradicionalnog stočarstva u postojedim gabaritima.

Pročitala je Komentar NP: Potrebno je pored objekata u funkciji stočarstva obuhvatiti i dozvolu za rekonstrukciju ostalih objekata koji se nalaze u ovoj zoni kao što su katuni, i objekti NP Biogradska gora u okolini jezera, obzirom da se oni trenutno nalaze u izuzetno lošem stanju i da bi nemogućnost njihove rekonstrukcije dovela do urušavanja i neupotrebljivosti u narednom periodu.

Interesuje se u drugoj zoni zaštite, za objekte oko Biogradskog jezera, na koji način mogu da ih rekonstruišu. Naglasila je da je mobilijar u NP star 10-15 godina i kakokaže pitanje je može li se spremno dočekati sledeća turistička sezona. Po njenom mišljenju je treća zona liberalnija lakše je administrativno završiti komunikaciju druga zona ih u tom smislu ograničava jer planiraju rekonstrukciju nadstrešnice kod Biogradskog jezera. Interesuje se na koji način bi se mogla rekonstruisati nadstrešnica i bungalovi u drugoj zoni zaštite.

S tim u vezi, **Tamara Brajović** je kazala da je to već pominjano tokom prve javne rasprave. Smatra da rekonstrukcija nadstrešnice sigurno nije problem u drugoj zoni. Ističe da se u raspravi malo mijenjaju teze. S tim u vezi, rekonstrukcija bungalova u postojećim gabaritima bez uzimanja dodatnog prostora misli da ne bi bila problematika. Ono što je trenutno u tim kapacitetima procedura je ista koje se upućuje Agenciji, kolege onda u skladu sa vrstom projekta odlučuju da li je to moguće. To sve zavisi od toga šta sama rekonstrukcija podrazujeva. Zamjena mobilijara koji je postojeći i koji je izraubovan zaista ne može da bude problem, ali promjena gabarita i spratnosti bungalova što implicira povećanje pritiska na prostor sigurno bi bilo problematično i opterećenje.

Takođe je **Dulović** prokomentarisala da se trenutno pod terminom 'adaptacija' podrazumeva samo krećenje. **Tamara Brajović** je rekla da ta konstatacija nije tačna.

**Luka Bulatović** je ukazao da se u NP koriste prirodni materijali i oni imaju vijek trajanja pogotovo kad su blizu vode. Tvrdi na osnovu svojih primjera da adaptacija znači samo krećenje, a čim se traži neka saglasnost to je rekonstrukcija. Tvrdi da ako neko želi da promjeni nešto na krovu, to je rekonstrukcija. Svi objekti koji su od prirodnog materijala a vi predviđate da ih možete adaptacijom promijeniti, ne možete, jer ništa od ovih objekata ne možete adaptirati a za to morate da dobijete određene saglasnosti. Sve što mijenjate na prostoru NP i za to morate da dobijete saglasnosti. Ne može se ništa adaptirati. **Tamara Brajović** ne vidi ako ne može da se adaptira ili rekonstruiše u skladu sa zakonom, ona ne vidi u ovom momentu zašto su potrebni deset bungalova. **Luka Bulatović** je rekao da o tome odlučuje država jer se radi o njenim objektima.

**Jovana Janjušević** se nadovezala na Zakon o izgradnji objekata, komentarisala je da je njihova NVO upravo izvršila adaptaciju muzeja na Ulcinjskoj solani. Kazala je da nije istina da se bungalovi mogu samo okrećiti, moguća je rekonstrukcija bungalova jer se ne izlazi iz gabarita tog objekta. Apsolutno postoji projektna dokumentacija koja se odnosi na projekte adaptacije koje su radili na Ulcinjskoj solani, tako da to što se priča nije istina.



**Branko Micev** je kazao da žučna rasprava, ako je žučna, pokazuje koliko je ovaj skup koristan i potreban. Zahvalio se kolegama Draganu Roganoviću i Vladanu Dubljeviću na prezentacijama koje su bile kvalitetne, razumljive. Što se tiče opservacija pitao je da li je subjekat registrovan za obavljanje te djelatnosti.

Podsjetio je da su NPCG i NP Biogradska gora organizovali prije dvije godine kvalitetan skup u Kolašinu sa različitim prezentacijama u vezi sa problemom gubljenja vode Biogradskog jezera. Kazao je da su NPCG fragmenti prirode koji trpe najveći uticaj klimatskih promjena i antropogeni uticaj. Postoji veliki uticaj klimatskih primjena na ovaj prostor. U vezi sa Studijom kazao je da se predlažu rješenja na bazi stanja i na bazi posledica. Smatra da treba da djelujemo da razmišljamo na uzroke. Kako ističe, potrebno je razumjevanje za uzroke koji dovode do ovog stanja, a primarni uzrok to su klimatske promjene. Nije vidio da je za klimatske promjene za meteorologiju zastupljena ta struka. S obzirom da će da se nastavi ovaj projekat, pitao je predstavnike obrađivača Studije da li planiraju da u timu bude diplomirani meteorolog koji jedini može to da tumači, prezentira i objasni.

**Dina Skarep** se zahvalila na komentarima, te kazala da su se dosta oslonili na postojeće meteorološke podatke i koristili dostupnu literaturu te uopšte nacionalne podatke. Smatra da je sugestija o uključivanju meteorologa je na mjestu i treba je uvažiti. U vezi sa hidrološkim mjerenjima, njih će obaviti HMZ. U svakom slučaju, najveći obim aktivnosti jesu i biće realizovane od strane nacionalnih institucija u skladu sa zakonom i procedurama. **Vladan Dubljević** je kazao da je važno uključivanje meteorologa kad se predviđaju idejna rješenja i da misli da je to pravi momenat.

**Mirjana Popović** iz Hidrologije ZHM, vezano za monitoring, upitala je sa kim je dogovoreno i na koji način je planiran monitoring. Prvi put čuje da se postavljaju stanice i pita od koga su dobili inpute. S tim u vezi, **Dina Skarep**, po struci hidrobiolog, kazala je da su u kontaktu sa direktorkom HMZ i kolegom Golubom Čulafićem.

**Arina Maraš** se još jednom zahvalila učesnicima skupa podsjetivši da sva pitanja, sugestije i mišljenja mogu uputiti nadležnim institucijama, te podsjetila da je javna rasprava planirana do 31.january 2023.godine.

Zapisnik sa Javne tribine sačinila

**Marijana Džaković** stručna saradnica za medije u JPNPCG

E-mail: marijanadzakovic@nparkovi.me